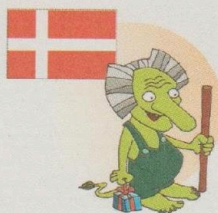

У КОЖНОМУ КУТОЧКУ СВІТУ СВОЇ ТРАДИЦІЇ І ЗВИЧАЇ

1

Як святкують Новий рік у різних країнах світу? Хто приносить подарунки дітям? Підпиши.

Підказка: Троль (Данія), Санта Клаус (США), Йолупуккі (Фінляндія), Гном Юленіссен (Ісландія), Коза (Норвегія), Одзі (Японія).

Новий рік — Холі — є улюбленим святом мешканців Індії. Святкується він наприкінці лютого або на початку березня. Цього дня дорослі й малі посипають одне одного кольоровою пудрою, а потім ще й поливають підфарбованою водою. Веселий сміх, музика і танці наповнюють вулиці міст і селищ.

2 Заповни таблицю інформацією про кожну з країн за зразком.

Країна	Святкові символи та традиції
Норвегія	Дарунки приносить Коза. Діти готують їй свої святкові гостинці, які кладуть у черевики.
Гвінея	
Данія	Дітям дарують ялинку, виготовлену з дерева або тканини, і іграшкового троля.
Італія	
Німеччина	
Чехія	
Венесуела	

3 Які шкільні звичаї, описані в підручнику, тобі сподобалися? Про які звичаї своєї школи ти хочеш розповісти дітям інших країн?

4 Під час екскурсії до зимового лісу учні виявили, що під широколистяними деревами снігу більше, ніж під хвойними. Поясни чому.

2

Я оцінюю свою роботу над завданнями: 😐 😊 😄

КАЛЕНДАР НАРОДНИХ СВЯТ УКРАЇНЦІВ

- 1 Установи відповідність між віршами та малюнками. До яких свят вони належать? Підпиши.

Масницю, Масницю
святкували
та й холодну, люту
зиму проводжали.

Сьогодні Івана,
а завтра Купала,
Купала на Івана.
А купався Іван,
доведеться й нам.

Колядин, колядин,
я в бабусі один.
Несіть мені пиріжок
та й покладіть
у мішок.

- 2 Які серед цих свят народні? Познач.

☐ Водохреще

☐ День Незалежності України

☐ Трійця

☐ День Конституції України

☐ Різдво

☐ Івана Купала

- 3 Запиши назви свят, які тобі найбільше подобається відзначати.

- 4 Які народні звичаї шанують у твоїй родині?

- 5 Напиши з пам'яті кілька рядків відомої тобі обрядової пісні (колядки, щедрівки, веснянки).

- 6 Порадься з рідними й запиши назви трьох українських народних пісень.

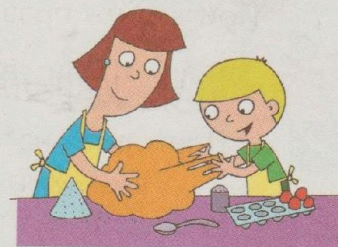

1. _____
2. _____
3. _____

Поцікався, що записали однокласники / однокласниці. Яка назва пісні повторилася найчастіше? _____

- 7 Напиши рецепт улюбленої страви своєї родини, яку готують до свят.

- 8 Спостерігай за природними явищами і працею людей узимку. Продовжуй вести щоденник спостережень.

4

Я оцінюю свою роботу над завданнями: ☹️ 😊 😊

ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ «НАРОДНІ СВЯТА В УКРАЇНІ»

Задум: відшукати цікаве в традиціях і звичаях нашого народу; ознайомити з ними учнів школи.

ПЛАН ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ

1. Складіть перелік народних свят, які вас зацікавили.

2. Оберіть одне з них. _____

3. Обговоріть результат виконання проєкту (свято, шкільний ранок, плакат, виставка, вистава тощо). _____

4. Визначте і розподіліть завдання між учасниками.

5. Домовтесь, як будете шукати інформацію. _____

6. Зберіть необхідну інформацію, матеріали. _____

7. Підготуйте презентацію результатів виконання проєкту.

Пригадайте правила поведінки під час проведення свят.

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС СВЯТКУВАННЯ

- Приходити на свята завчасно, святково одягненими; з необхідними матеріалами, про які домовлялися.
- Уважно слухати тих, хто виступають.
- Не галасувати.
- Організовано заходити-виходити із зали.
- Подякувати відповідальним за дійство.

Я оцінюю свою роботу над завданнями: 😐 😊 😄

ПРАВИЛА ГОСТИННОСТІ

1 У яких казках було порушено правила гостинності? Познач.

Лисичка-сестричка
і Вовк-панібрат

Лисичка
і Журавель

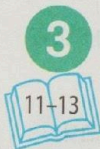

Білосніжка
і семеро гномів

2 Доповни правила поведінки за столом. Додай «НЕ», де потрібно.

- _____ будьте привітними;
- _____ знімайте головний убір;
- _____ накидайтеся одразу на вгощання;
- _____ забудьте помити руки;
- _____ привертайте увагу присутніх голосним сміхом, криком, пустощами;
- _____ розмовляйте з повним ротом за столом;
- _____ кладіть лікті на стіл;
- _____ бавтеся їжею;
- _____ кладіть серветку на коліна;
- _____ жуйте із закритим ротом;
- _____ сидіть прямо;
- _____ правильно тримайте столові прибори;
- _____ тягніться через весь стіл за їжею;
- _____ забувайте подякувати господарям за гостину, чемно попрощатися.

3

Дай характеристику кожному герою оповідання «Історія Пана Коцького» одним словом.

4

Які із цих прислів'їв слід запам'ятати Пану Коцькому? Вибери і познач. Обґрунтуй свій вибір.

- ☐ Любиш у гостях бувати, люби й гостей приймати.
- ☐ Слова щирого вітання дорожчі за частування.
- ☐ Дома їж, що хочеш, а в гостях — чим пригощають.
- ☐ У гостях за їжу останній приймайся, а перший переставай.

5

Які з порад Пана Коцького, на твій погляд, треба виконувати вихованій людині? Запиши.

Поцікався, що записали однокласники / однокласниці.

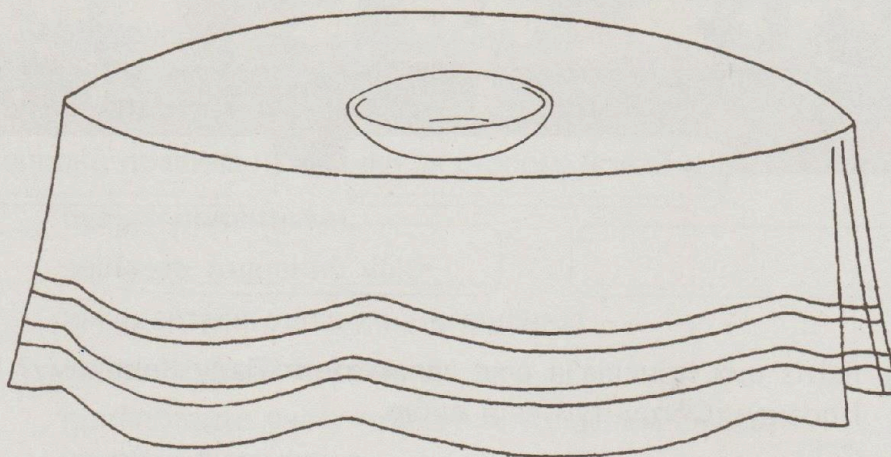
6 Відгадай загадки. Відгадками «сервіруй» стіл. Доповни власними малюнками.

Застеляю я столи,
Накриваю всі кути,
Бо прикрасою стола
Я завжди-завжди була.

Не каструля і не миска,
Не кружка, не горщик,
Насипають в неї кашу,
Наливають борщик.

Праворуч від тарілки кладемо і ,
ліворуч — .

7 З'єднай стрілками частини речень.

Якщо ти з якихось причин
запізнюєшся, треба

Перед тим як увійти в дім, слід

Після пригостання потрібно

Якщо в кімнаті вже є гості, слід

За стіл сідай, коли

Перед тим як піти додому, треба

запросять.

познайомитися з ними.

подякувати.

вибачитись.

попрощатись.

подзвонити у двері.

8

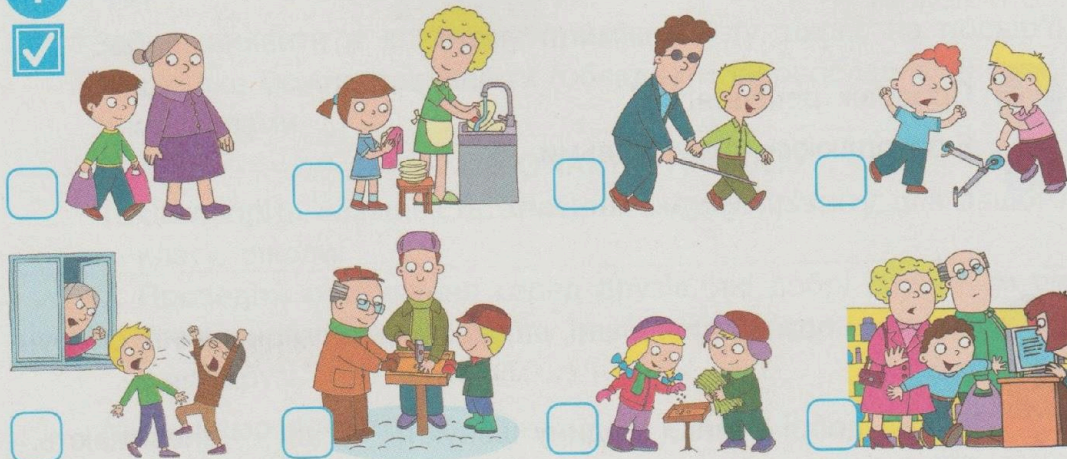
Я оцінюю свою роботу над завданнями:

ПОСПІШАЙТЕ РОБИТИ ДОБРО

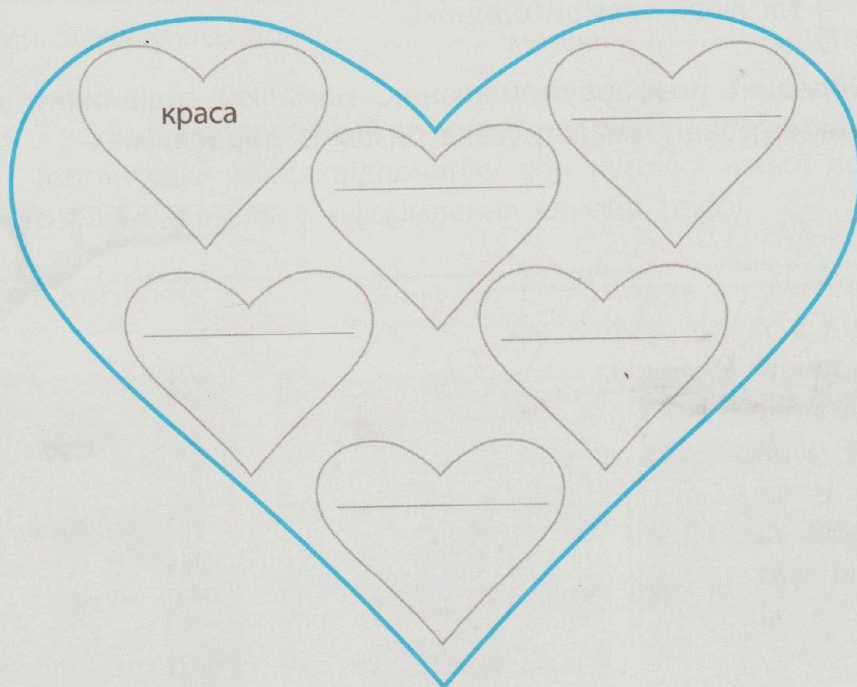
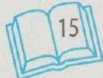
1

Які із зображених ситуацій показують добрі вчинки? Познач.

2

Скористайся настановами Матері Терези та заповни потрібними словами сердечка за зразком. Розфарбуй їх.

- 3 Знайди та запиши слова, які заховались у словах: *милосердя, добродій, добродійність, доброзичливість.*

- 4 Продовж речення.

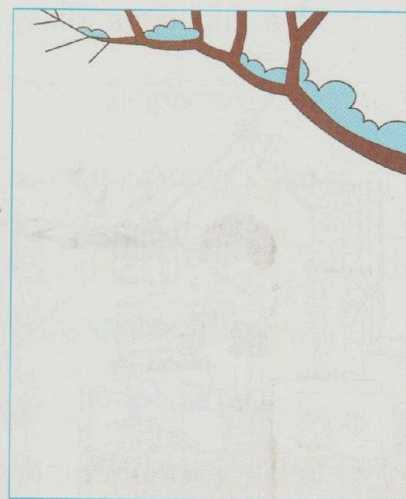
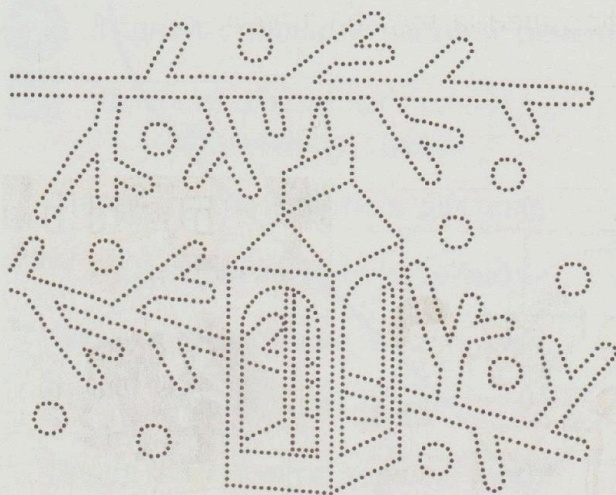
Я захоплююсь тими людьми, які _____

- 5 Вибери і познач правильні, на твою думку, міркування. Обґрунтуй їх.

- ☐ За добрі вчинки людину шанують, за злі — зневажають.
- ☐ Зробив добро — похвались.
- ☐ Злість ніколи не допомагає досягти того, чого прагнеш.
- ☐ Злі люди завжди самотні.

- 6 Обведи і розфарбуй малюнок. Намалюй годівничку, яку ти змайстрував / змайструвала разом із дорослими.

ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ

«ДОБРІ СПРАВИ — СВОЇМИ РУКАМИ»

Задум: виявити в класному приміщенні (у школі, на подвір'ї) місце, яке можна покращити (обладнати, переобладнати) власними силами.

ПЛАН ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ

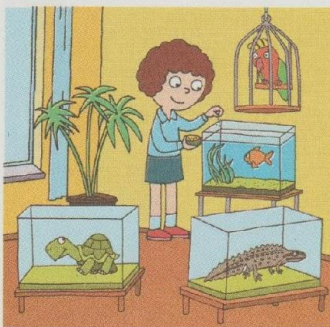
1. Обговоріть важливість втілення задуму проєкту для вашого класу, школи.
2. Проведіть опитування серед друзів, які добрі справи їм би хотілось зробити. Складіть план добрих справ, які назвали ваші друзі.

Ми хочемо допомогти _____

Ми плануємо _____

Ми звернемось до _____

3. З'ясуйте, яку проблему ви можете вирішити власними силами (організація місця відпочинку або куточка живої природи, озеленення класу, оформлення клумби тощо).

4. Складіть власний план виконання роботи.

- Узгодьте між собою, якою має бути ваша робота, як ви її будете оцінювати. _____

- Визначте, які матеріали вам знадобляться. _____

- Розподіліть обов'язки між учасниками проєкту. _____

- Порадьтеся з дорослими, як краще виконати вашу частину роботи. Зберіть потрібну для цього інформацію та матеріали. _____

5. Відберіть найцікавіші матеріали.

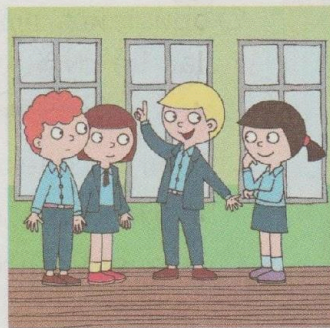
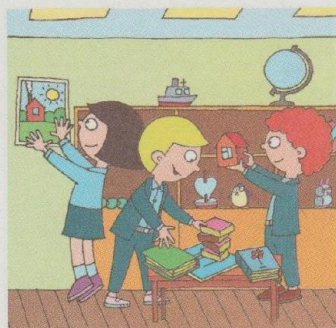
6. Оформте спільний проєкт.

Пригадайте правила спільної роботи.

Правила спільної роботи

- Висловлюватися по черзі, не переривати тих, хто говорить.
- Утримуватися від оцінок та образ.
- Намагатися дійти спільної думки.
- Якщо ролі розподілені, виконувати тільки свою.
- Домовитися, хто говоритиме першим / першою.

НЕПОВТОРНІСТЬ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ

- 1** Напиши про себе. Використовуй подані початки речень, доповнюючи їх.

Мене цікавить _____

У мене добре виходить _____

Я хочу навчитися _____

Я намагаюсь не _____

Я люблю читати _____

Мені подобається займа-
тись _____

Мені хочеться бути схожим /
схожою на _____

- 2** Що, на твою думку, неповторне в кожній людині.

☐ Поведінка

☐ Характер

☐ Одяг

☐ Уподобання в їжі

☐ Ім'я

☐ Уміння

☐ Зовнішність

☐ Улюблене заняття

- 3** Напиши одним словом, про яких людей ідеться в прислів'ях. Скористайся підказкою.

- Дає і з рук не випускає. _____
- Моя хата скраю, я нічого не знаю. _____
- В очі лисицею, а за очі — вовчицею. _____
- Брехнею світ пройде, та назад не вернешся. _____
- Ледачому і в будень свято. _____

Підказка: ледар, хитрий, брехун, байдужий, скупий.

4 Розгадай загадки імен. Скористайся підказкою.

Чоловіче ім'я, що означає «даний Богом». _____
Жіноче ім'я, що в перекладі з латинської означає «перемога».

Ім'я першої на Землі жінки. _____

Ім'я першого на Землі чоловіка. _____

Жіноче ім'я, що в перекладі з грецької означає «мудрість».

Підказка: Адам, Єва, Софія, Вікторія, Богдан.

5

Дізнайся в рідних, чому тебе так назвали.

Хто з твоїх родичів має таке саме ім'я?

Досліди походження свого імені. _____

Презентуй результати дослідження однокласникам / однокласницям.

6

Чи є імена у вашому класі, які повторюються? _____

Яке ім'я рідкісне? _____

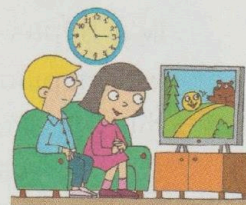
СОФІЯ ОЛЕГ ІРИНА ВСЕВОЛОД
АНДРІЙ ВОЛОДИМИР
НАДІЯ КАТЕРИНА
ГАЛИНА ЯРОСЛАВ
ОЛЕНА

СКЛАДОВІ УСПІХУ. ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ

- 1** Веди облік часу. Заповни таблицю результатами своїх спостережень.

Скільки часу протягом дня я витрачаю на:	
спілкування з друзями	_____
комп'ютерні ігри	_____
перегляд мультфільмів	_____
допомогу дорослим	_____
підготовку уроків	_____
прогулянки на свіжому повітрі	_____

Порівняй свої результати з результатами однокласників / однокласниць. Разом подумайте, як планувати час, щоб все встигнути зробити і відпочити.

Доповни пропозиції власними міркуваннями.

1. Записую час початку і закінчення гри на комп'ютері.
2. Обмежую перебування в соціальних мережах.
3. Складаю перелік домашніх справ.

- 2** Перевір, що тобі вдається зробити за одну хвилину. Поділись своїм досвідом.

За одну хвилину я _____

3

Запиши міркування про те, чому хлопчик Абихто ніким не став. Використай довідкові слова. Додай «НЕ», де потрібно.

Довідка: вчасно, старанно, дотримувався розпорядку дня, мріяв, учився, хотів, досягнув.

4

Розглянь малюнки. Які поради ти можеш дати дітям? Добери до малюнків відповідні прислів'я. З'єднай за допомогою стрілок.

Сьогодні ще полежу, а завтра вже буду робити зарядку.

З понеділка розпочну допомагати мамі.

З наступного семестру наведу порядок на столі.

Потерпи, бабусю! Якихось сім серій лишилось.

Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні.

Одне «сьогодні» краще двох «завтра».

Усе добре у свій час.

5

З'єднай причину і наслідок.

Проспати

Пропускати заняття

Відволікатися

Припуститися помилки

Спізнитися

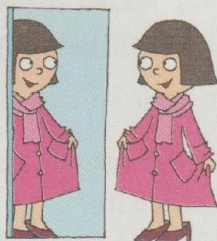
Важко наздогнати

6 Напиши, ким ти мрієш стати. _____

☒ Познач, що треба робити для цього.

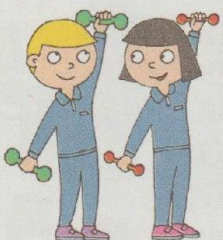
☐ Навчатися
в школі

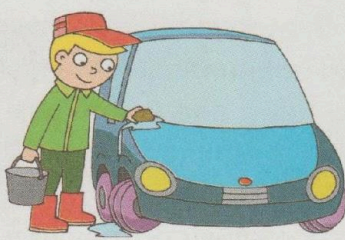
☐ Одягатися
по-дорослому

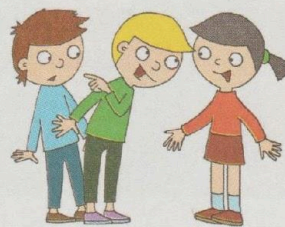
☐ Піклуватися про
своє здоров'я

☐ Виконувати
розпорядок дня

☐ Допомогати
дорослим

☐ Учитися
дружити

7 Напиши, чого ти не любиш робити.

8 Доповни речення. З'єднай відповідне.

Успішна людина
не боїться зробити
помилку, неуспішна —

Успішна людина
шукає можливості,
неуспішна —

Успішна
людина діє,
неуспішна —

відмовки і все
нові перешкоди.

уникає ризиків.

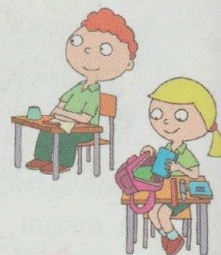
відкладає справи
на потім.

Що з переліченого тобі легко вдається? Зафарбуй кружечок зеленим кольором. А що викликає труднощі? Зафарбуй кружечок червоним кольором.

СЕКРЕТИ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ

- ☐ Тримай своє робоче місце в порядку.
- ☐ Дбайливо стався до навчального приладдя, підручників та зошитів.
- ☐ Не поділяй предмети на улюблені і неулюблені. Мовляв, майбутньому лікареві чи банкіру не обов'язково багато читати. Знання потрібні, щоб бути культурною людиною.
- ☐ Розширюй свої знання, шукай відповіді не тільки в підручнику, але й в інших джерелах: довідниках, енциклопедіях, журналах, інтернеті.
- ☐ Пам'ять і спостережливість тренуй у грі, під час прогулянок, допомоги батькам, догляду за домашніми улюбленцями.

Не бійся, що важко вчитися. Сміливо переборюй труднощі.

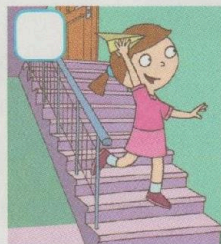
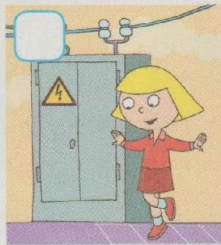
Прочитай поради щодо виконання домашніх завдань.

- Не берись за уроки відразу після школи. Спочатку пообідай, відпочинь, побудь на свіжому повітрі.
- Починай з вивчення правил, а потім виконуй вправи або розв'язуй задачі.
- Через кожні 40 хвилин роби невеличкі перерви.

У тебе є вже власний досвід, і ти можеш продовжити цей перелік порад.

БЕЗПЕКА ВДОМА, У ШКОЛІ, У ДОВКІЛЛІ

1 Вибери і познач небезпечні місця для ігор.

2 Продовж речення. Познач правильні, на твою думку, відповіді.

Для того щоб вберегти себе та інших людей від хвороб, потрібно...

- ☐ часто мити руки з милом;
- ☐ користуватися одноразовою серветкою;
- ☐ користуватися спільно з кимось зубною щіткою;
- ☐ прикривати рот і ніс серветкою, коли кашляєш або чхаєш;
- ☐ залишатися вдома, коли погане самопочуття;
- ☐ не вживати в їжу немиті овочі та фрукти;
- ☐ дати вкусити яблуко другові;
- ☐ не користуватися чужим гребінцем.

- 3 Розглянь малюнки. Що ти будеш робити в кожному з цих випадків? Запиши.

Ти повернувся /
повернулася зі школи,
а двері твого
помешкання
відчинені

Незнайомець намага-
ється відчинити
двері твоєї
квартири

У двері твоєї квартири
дзвонять і називаються
представни-
ками служби
газу

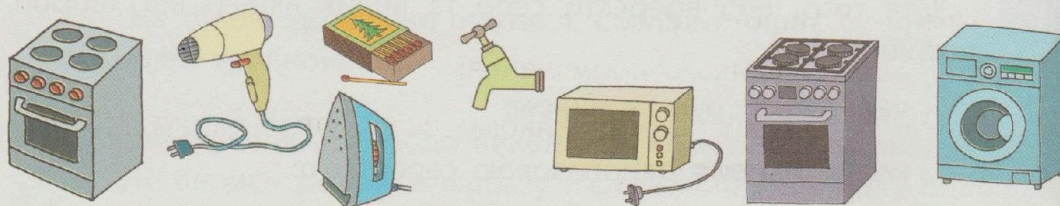

- 4 Чим ти можеш користуватися вдома самостійно? А чим — тільки разом із дорослими? Розподіли за допомогою стрілок.

Можу користуватися
самостійно

Можу користуватися
тільки з дорослими

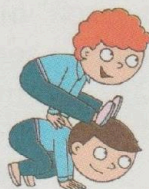
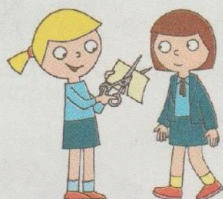
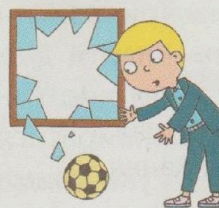
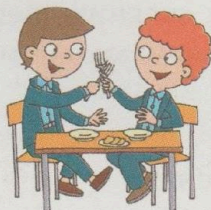
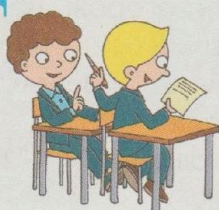
- 5 Прочитай правила користування інтернетом. З якими із них ти не погоджуєшся? Познач. Обґрунтуй свій вибір.

Під час користування інтернетом я:

- ☐ даю номери телефонів рідних;
- ☐ не спілкуюся з незнайомцями в чатах;
- ☐ не повідомляю в чаті свою адресу;
- ☐ скачую з інтернету будь-які ігри.

6 Розгляньте малюнки. На яку небезпеку наражаються діти? Які поради ви їм дасте?

7 Закінчи речення.

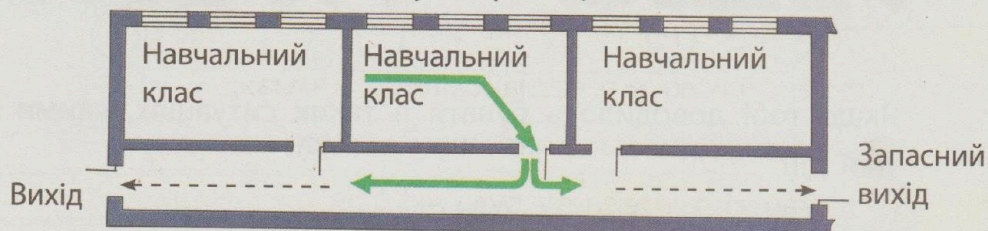
План евакуації — це...

- ☐ план будь-якого приміщення;
- ☐ спеціальний план, на якому показують напрям руху до запасного виходу;
- ☐ план проведення якогось заходу.

8 Як у небезпечній ситуації можна швидко вибратися з приміщення школи? Покажи на малюнку стрілками за зразком.

План виходу з приміщення школи

9

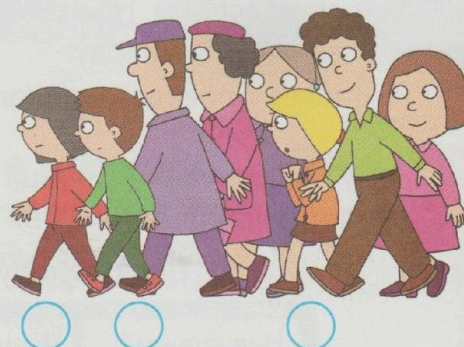
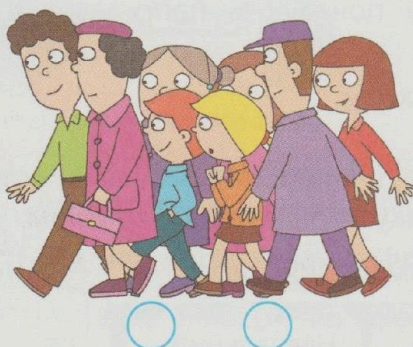
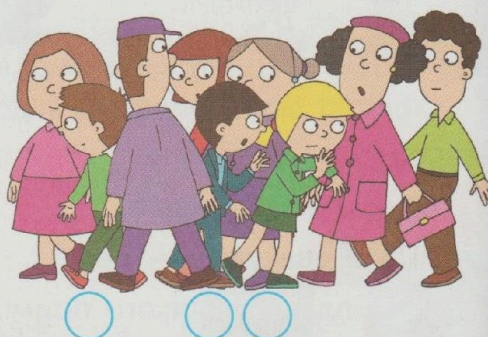
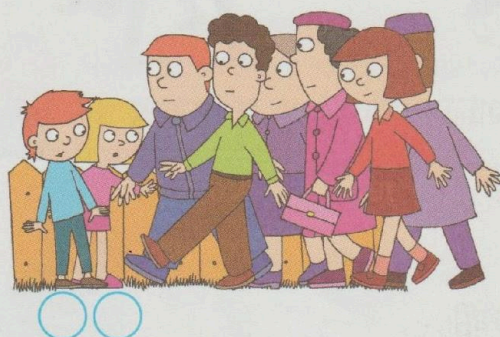
Склади правила поведінки в натовпі. Закресли хибні твердження.

- Триматися подалі від скляних дверей, вітрин, огорож, дерев.
- Знайти дерево і під ним заховатися.
- Іти проти натовпу.
- Вибиратися з натовпу за його рухом.
- Руки тримати в кишенях.
- Руки зігнути в ліктях і притиснути до тулуба.
- Кисті рук з'єднати в «замок».

10

Розглянь малюнки. Хто з дітей чинить правильно, а хто — ні? Зафарбуй кружечки відповідно зеленим і червоним кольорами. Обговоріть у класі зображені ситуації.

Якщо тобі доводилось бувати в таких ситуаціях, якими були твої дії? _____

11 Установи відповідність за допомогою ліній.

32-34

Діти

Пішохідний перехід

Попереджувальні
дорожні знаки

Дорожні
роботи

Місце
зупинки
автобуса

Лікарня

Доріжка
для
пішоходів

Заборонні
дорожні знаки

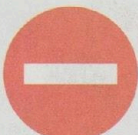
Рух на
велосипеді
заборонено

Місце
відпочинку

Підземний
пішохідний
перехід

В'їзд
заборонено

Наказові
дорожні знаки

Пішохідний
перехід

Рух
пішоходів
заборонено

Туалет

Інформаційно-
вказівні дорожні
знаки

Знаки сервісу

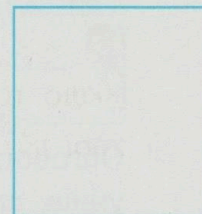
Рух
легкових
автомобілів

Доріжка для
пішоходів
і велосипе-
дистів

12 Про що повідомляють дорожні знаки пішоходів, водіїв? На прикладі одного дорожнього знака підготуй і запиши повідомлення.

14

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ

1

Вибери і познач правильні, на твою думку, твердження.

☐

Усі люди наділені правами.

☐

Права є лише у дорослих.

☐

Усі мають право ходити до школи.

☐

З віком кількість прав людини збільшується.

☐

Права можна обмежити.

☐

Права людини з'являються з моменту її народження.

2

У зображених щитах запиши, хто у твоєму оточенні може захистити твої права в разі їх порушення.

The activity area features two cartoon knights standing in the center. The knight on the left is wearing a grey helmet with a red plume and a full suit of grey armor, holding a sword and a purple shield. The knight on the right is wearing a grey helmet with a yellow plume, a green tunic, and brown boots, holding a bow and a purple shield. Surrounding them are eight empty shields, each with three horizontal lines for writing. The shields are arranged in a circle around the knights: two at the top, two on the left, two on the right, and two at the bottom.

3

Вибери і познач ті вислови, які, на твій погляд, відображають найважливіші життєві потреби дітей.

Діти мають право:

- ☐ жити в родині;
- ☐ повноцінно харчуватися;
- ☐ вдягатися за модою;
- ☐ отримувати медичну допомогу;
- ☐ вимагати гроші в батьків;
- ☐ відвідувати театри, парки;
- ☐ висловлювати власні думки.

4

Як ти вважаєш: учитися — це твоє право чи обов'язок? Запиши свої міркування. Зроби висновок.

Це моє право, тому що _____

Це мій обов'язок, тому що _____

Висновок _____

5

Які особливості твоєї поведінки можуть призвести до порушення прав інших? Заповни таблицю.

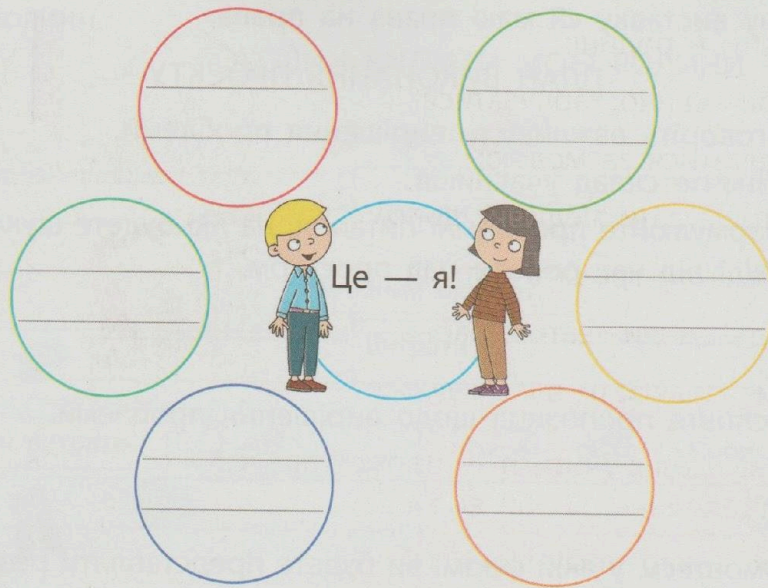

Моя поведінка	Яким чином?	Як це вирішити?
Часом вживаю образливі слова	Дражнюсь	_____
Серджусь, коли виграю не я	_____	_____
Хочу завжди бути лідером / лідеркою	_____	Спитаю поради вчителя / учительки
Не вмію стримувати свої емоції	Кричу, плачу	_____

6

У кружечках запиши, куди ти належиш за народженням, місцем проживання, місцем навчання, у результаті самостійного вибору. Скористайся словами-підказками.

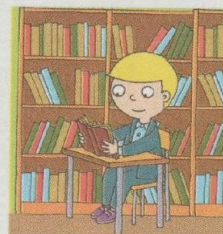
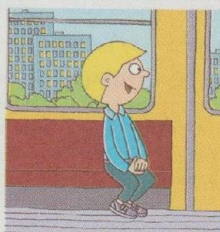
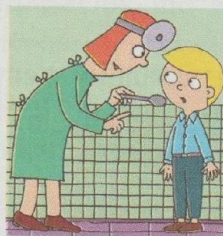

Слова-підказки: школа, родина, громада, спортивна секція, танцювальний гурток, клуб захисників природи.

7

Прочитай вірш «Хоч і звуся я просто...». Знайди слова, які називають ролі Євгена. За зразком напиши про себе.

Я оціню свою роботу над завданнями: 😐 😊 😄

ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ «НАШІ ПРАВА»

Задум: ознайомитися з Конвенцією про права дитини; створити шкільну виставку «Я маю права на права».

ПЛАН ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ

1. Обговоріть важливість вирішення проблеми.
2. Визначте склад учасників.
3. Сформулюйте проблемні питання, на які будете шукати відповіді під час роботи над проєктом.

4. Висловіть пропозиції щодо вирішення проблеми.

5. Домовтесь, у якій формі ви будете представляти результати (виставка плакатів, малюнків, фотовиставка).

6. З'ясуйте, де можна знайти інформацію (шкільна бібліотека, інтернет, підручник).

7. Розподіліть обов'язки між учасниками проєкту.

8. Зберіть і вивчіть інформацію.
9. Відберіть ті факти, які необхідно проілюструвати.

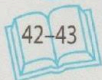

10. Виготовте наочний матеріал. Оформте шкільну виставку.
11. Презентуйте виставку перед учнями інших класів.
12. Оцініть діяльність учасників проєкту.

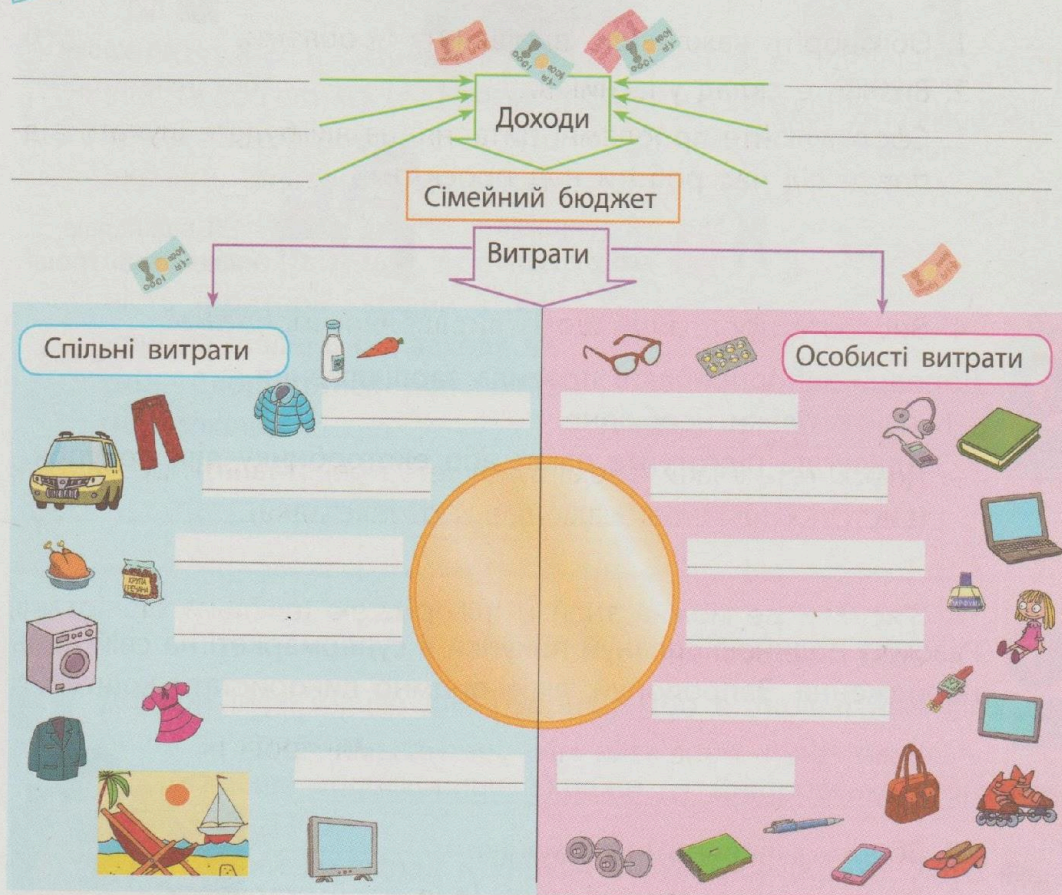

ГРОШІ. ПЛАНУВАННЯ СІМЕЙНОГО БЮДЖЕТУ

1 За зразком у підручнику склади схему доходів і витрат своєї родини.

ДОХОДИ І ВИТРАТИ МОЄЇ РОДИНИ

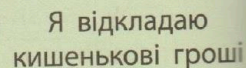
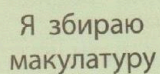
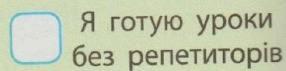
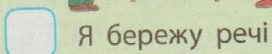
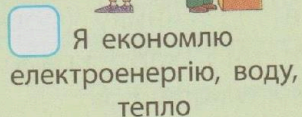
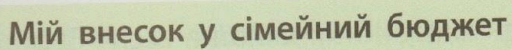

2 Підкресли, що належить до товару, однією лінією, а що є послугою — двома.

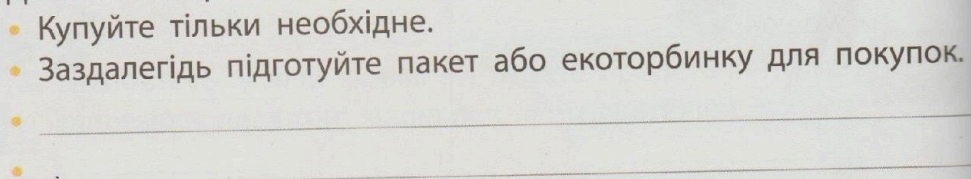
Іграшки, електропостачання, водопостачання, проїзд у транспорті, телефонні розмови, книжки, меблі, продукти харчування, побутова техніка.

3

4

Доповни запропоновані правила заощадження.

5

Разом із родиною сплануй покупки в супермаркеті на свій день народження. Запропонуй, як економно використати кошти.

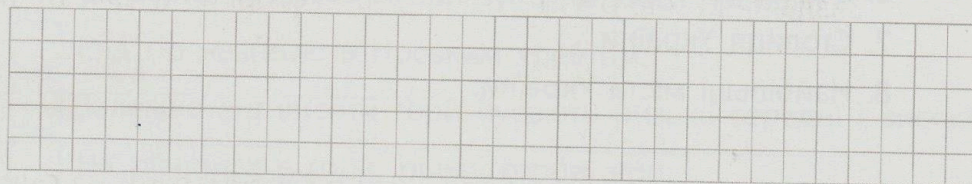
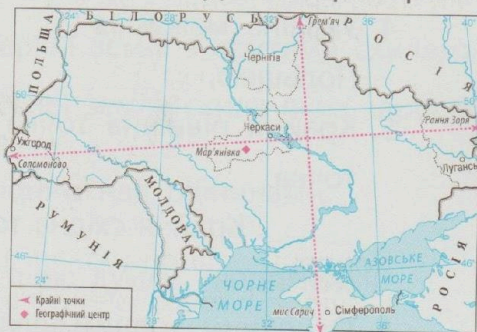
6

1 кг макулатури коштує 4 грн 80 к. Скільки грошей можна одержати за 100 кг макулатури? 1000 кг макулатури?

УКРАЇНА НА КАРТІ ЄВРОПИ І СВІТУ

1 Користуючись картою «Україна на карті Європи» в атласі (с. 25), знайди й зафарбуй на контурній карті територію України. Підпиши назви країн, із якими вона межує.

2 Користуючись фізичною картою України в підручнику (форзац 1) або атласі (с. 22–23), познач на контурній карті країні точки та географічний центр України. Відповідно до масштабу, зазначеному на карті, приблизно визнач протяжність території України з півночі на південь і із заходу на схід. Скористайся підказкою на малюнку.

3 Добери інформацію для рубрики «Що в Україні най-най». Запиши за зразком.

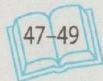

- Найглибше водосховище України — Дніпровське. Його глибина — 53 м.
- Найвищий водоспад в Україні — Учан-Су (Крим). Його вода спадає з висоти понад 98 м.
- Найдовша у світі гіпсова печера — Оптимістична (Тернопільська область). Її протяжність — 165 тис. м.

4

Створи візитівку України за планом.

ВІЗИТІВКА «УКРАЇНА»

1. Україна розташована на материку _____
2. За площею Україна посідає _____ місце серед країн Європи та _____ місце серед країн світу.
3. Територія України простягається із заходу на схід на _____ км, а з півночі на південь — на _____ км.
4. Україна межує із _____ державами: Росією, Білоруссю, Польщею, _____
5. Крайня північна точка _____ . Крайня південна точка _____ . Крайня західна точка _____ . Крайня східна точка _____ . Географічний центр _____ .
6. Основним водним шляхом України є _____
7. Столиця України _____
8. Найбільші міста України: _____

Міста України

Глухів

Одеса

Чернігів

Львів

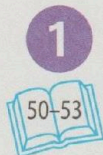
Запоріжжя

Дніпро

ФОРМИ ЗЕМНОЇ ПОВЕРХНІ УКРАЇНИ

1

У кружечках запиши цифри, що відповідають назвам форм земної поверхні, про які йдеться у визначеннях: 1 — гора, 2 — рівнина, 3 — балка, 4 — яр, 5 — горб.

- ☐ Великі простори суходолу з майже рівною поверхнею, на якій трапляються горби, яри і балки.
- ☐ Невисокі підвищення на рівнині.
- ☐ Великі заглиблення на поверхні землі з крутими схилами.
- ☐ Великі заглиблення на поверхні землі, схили яких заросли рослинами.
- ☐ Ділянки земної поверхні, підняті над рівнинами.

2

Вибери і познач правильні, на твою думку, твердження.

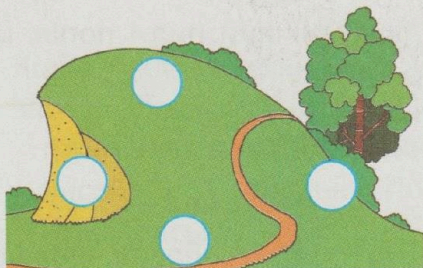

- ☐ На землі поодинокі гори зустрічаються частіше.
- ☐ Ряд гір називають гірським хребтом.
- ☐ Залежно від висоти гори бувають низькі, середні і високі.
- ☐ На рівнинах є гори, річки, горби, яри.

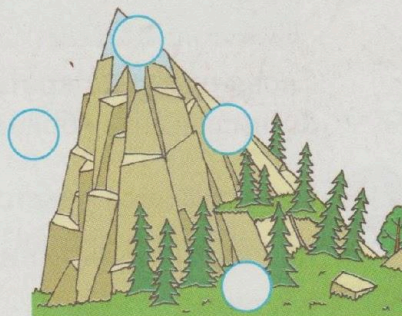
3

Розглянь схематичні малюнки горба й гори. Пронумеруй їх частини: 1 — підніжжя; 2 — крутий схил; 3 — пологісний схил; 4 — вершина.

Будова горба

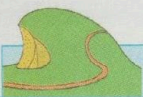

Будова гори

4

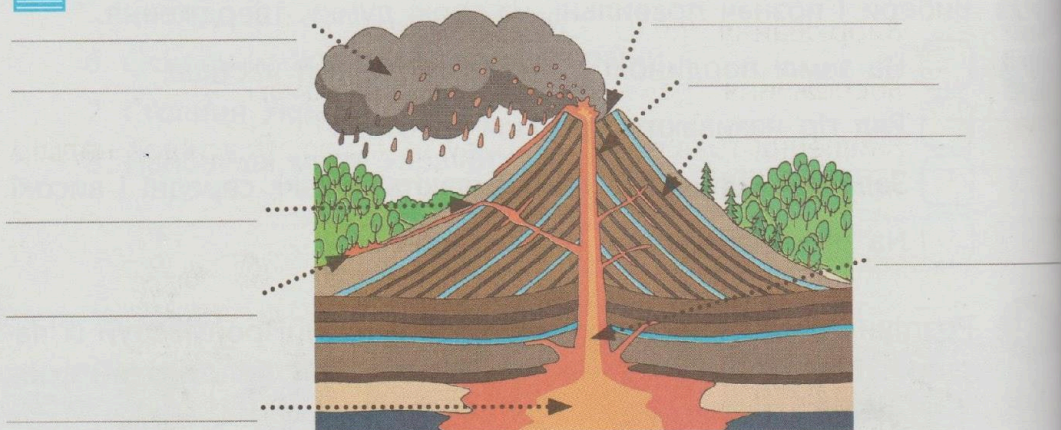
Порівняй горб і гору за будовою і висотою. Що в них подібного? Чим вони різняться? Заповни таблицю.

	 Горб	 Гора
Спільне		
Відмінне		

5

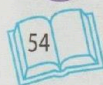
Розглянь схематичний малюнок вулкана. Підпиши його частини. Користуйся словами-підказками і схемою в атласі (с. 13).

Будова вулкана

Слова-підказки: кратер, жерло, вулканічний пил і попіл, магма, вогнище, лава, боковий кратер, конус.

6

Користуючись текстом підручника, доповни речення.

На території України є один _____ вулкан — _____ у Криму. В _____ області знаходиться діючий _____ вулкан _____.

7

Під час подорожі мандрівникам довелося долати підвищення заввишки від 180 до 250 м і 1200 м. Які форми земної поверхні траплялися на шляху мандрівників? Обґрунтуй свою відповідь.

8

Що запобігає утворенню ярів на поверхні землі? Вибери правильні, на твою думку, відповіді.

- ☐ Насаджування дерев і кущів на схилах горбів і на похилих місцевостях.
- ☐ Виорювання ґрунту впоперек схилів.
- ☐ Виорювання ґрунту вздовж схилів.
- ☐ Збереження трав'яного покриву на схилах.
- ☐ Знищення трав'яного покриву на схилах унаслідок надмірного випасання худоби.

9

Користуючись фізичною картою України в підручнику (форзац 1) або атласі (с. 22–23), познач на контурній карті:

- гори: Українські Карпати, Кримські гори і їх найвищі вершини;
- височини: Волинську, Подільську, Придніпровську, Донецьку, Приазовську;
- низовини: Поліську, Придніпровську, Причорноморську, Закарпатську.

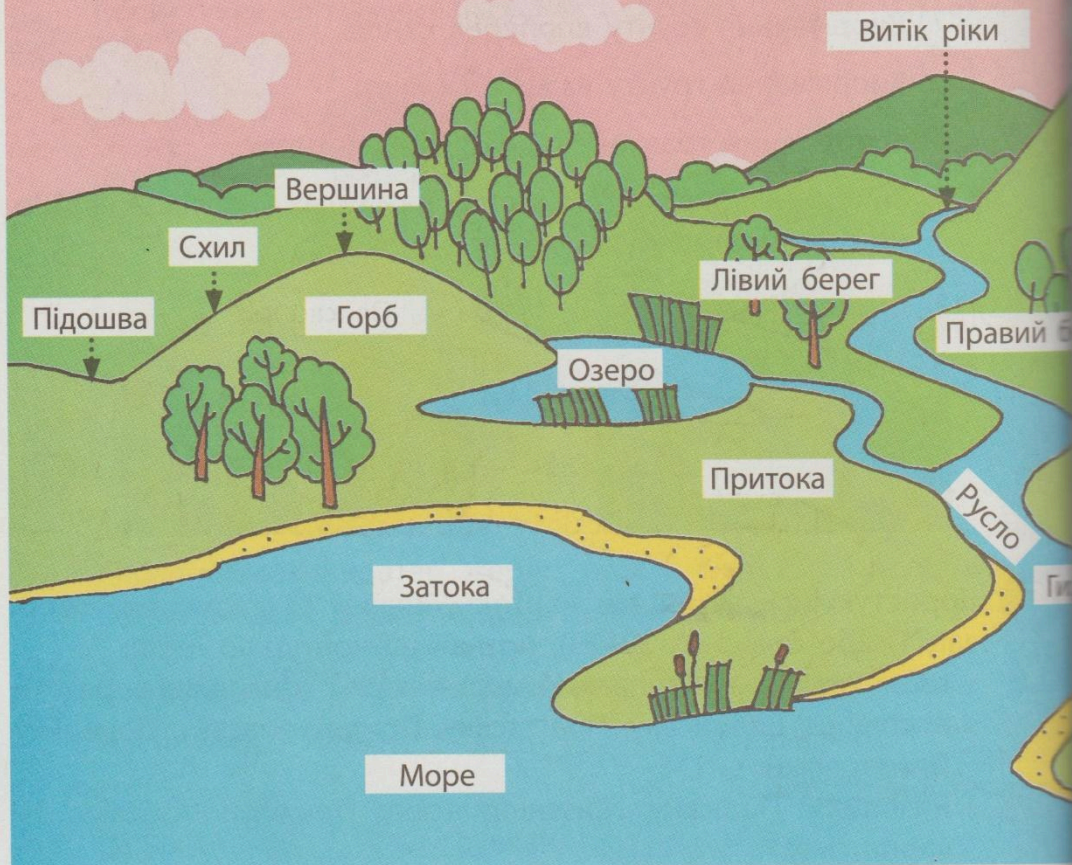
Я оцінюю свою роботу над завданнями: ☹️ 😊 😄

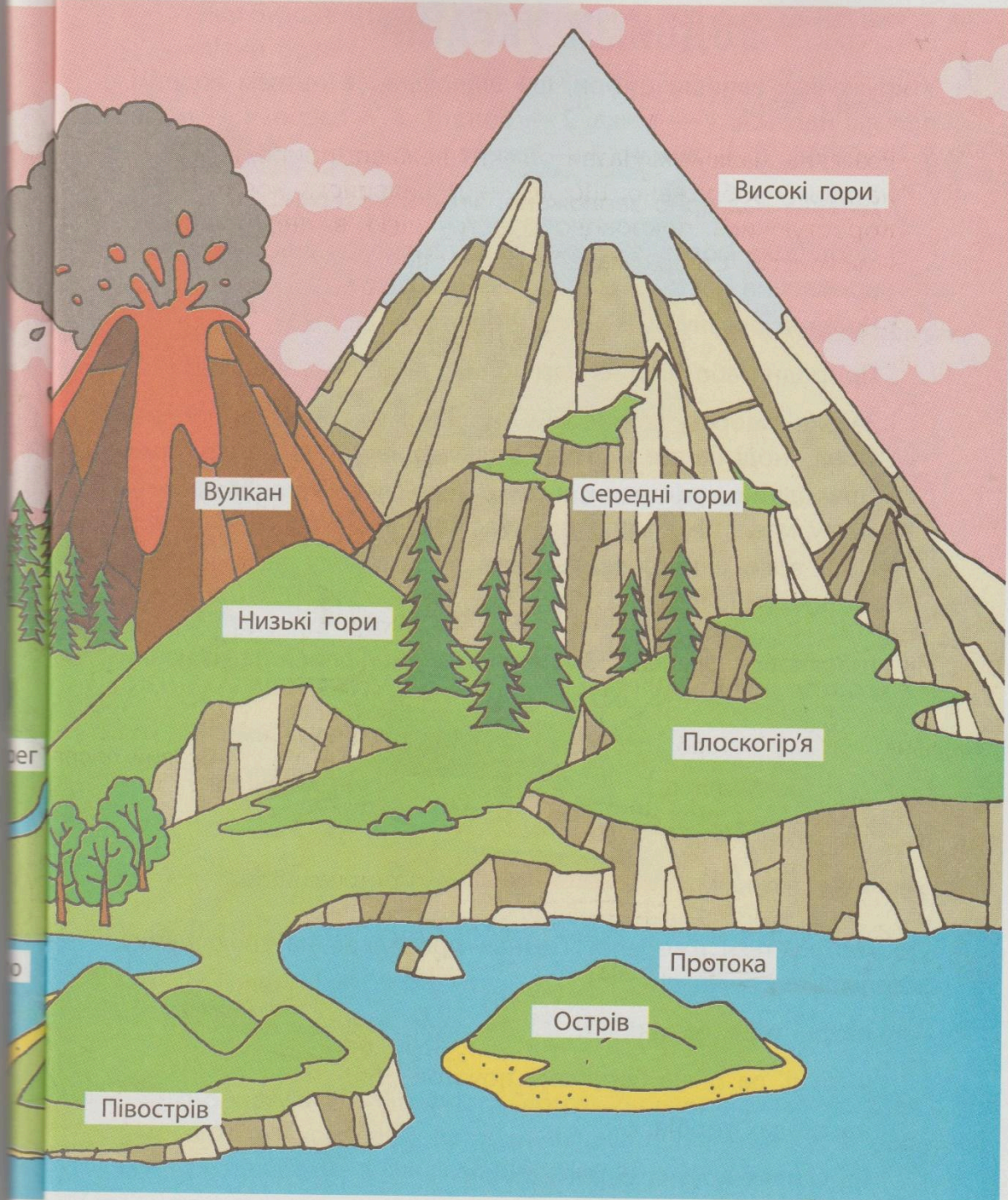

СТВОРЮЄМО МАКЕТ МІСЦЕВОСТІ

Розглянь малюнок. Назви об'єкти неживої природи, які на ньому зображено. Що для тебе виявилося новим? Користуючись покроковою інструкцією в підручнику і малюнком, створи макет місцевості.

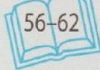

Я оцінюю свою роботу над завданнями: 😞 😊 😄

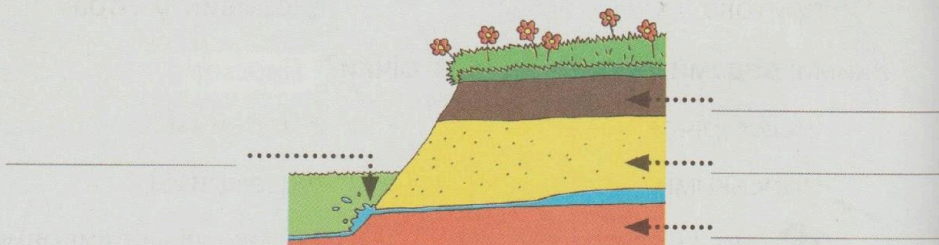
ВОДОЙМИ УКРАЇНИ

- 1** У кружечках запиши цифри, що відповідають назвам водойм, про які йдеться: 1 — річка, 2 — болото, 3 — озеро, 4 — море, 5 — лагуна, 6 — лиман, 7 — джерело.

- ☐ Ділянка надмірно зволоженої земної поверхні.
- ☐ Неглибока морська затока, що утворилася внаслідок відокремлення частини моря піщаною косою.
- ☐ Частина океану, яка врізається в суходіл.
- ☐ Природна або штучна заглибина, заповнена водою.
- ☐ Затока з морською водою в гирлі річки або озера поблизу моря, іноді багате на грязі з лікувальними властивостями.
- ☐ Природний потік води, який рухається по заглибленню — руслу, має витік і гирло, приймає воду інших річок — приток.
- ☐ Потік води, що утворюється внаслідок виходу підземних вод на поверхню землі.

- 2** Як утворюється джерело? Зроби відповідні підписи на малюнку.

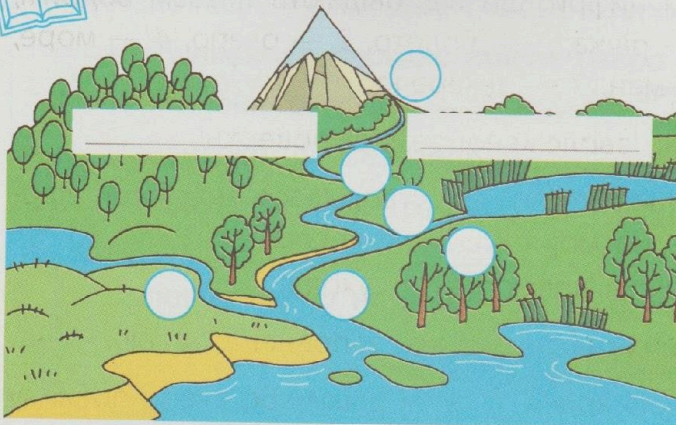
- 3** Де утворюється джерело? Познач` правильні, на твою думку, відповіді.

- ☐ на дні ярів, балок
- ☐ у місці, де річка бере свій початок
- ☐ на схилах горбів
- ☐ на схилах крутих берегів річок

4

Яку будову має річка? Пронумеруй. Підпиши, де правий, а де — лівий береги.

Будова річки:

- 1 — витік;
- 2 — гирло;
- 3 — русло;
- 4 — ліва притока;
- 5 — права притока.

5

Вибери і познач правильні, на твою думку, відповіді.

Що може бути витокom річки?

☐ джерело

☐ озеро

☐ притока

☐ гирло

☐ болото

☐ льодовик у горах

Якими водами поповнюються річки?

☐ інших річок

☐ морськими

☐ талими сніговими

☐ дощовими

☐ підземними

☐ талими льодовиковими

Від чого залежить напрям потоку води в річці?

☐ від довжини річки

☐ від кількості приток

☐ від нахилу земної поверхні

☐ від водойми, у яку впадає річка

6

Користуючись фізичною картою України в атласі (с. 22–23), познач на контурній карті найбільші річки України та річку, що розташована у твоїй місцевості.

7 Заповни таблицю інформацією про одну з річок України.

Назва річки	
Куди впадає	
У якому напрямі тече територією України	
Які має найбільші притоки	
Які форми земної поверхні має територія, якою тече річка	
Як людина використовує річку	
Який вплив людини на річку	
Що люди роблять для охорони річки	

8 Знайди заховану в ланцюжок назву третьої за довжиною річки України (806 км). Це найбільша річка, яка тече виключно територією нашої країни.

- 9 Упізнай назви озер України за описом. Користуйся текстом підручника (с. 60).

Найбільше за площею солоне озеро _____

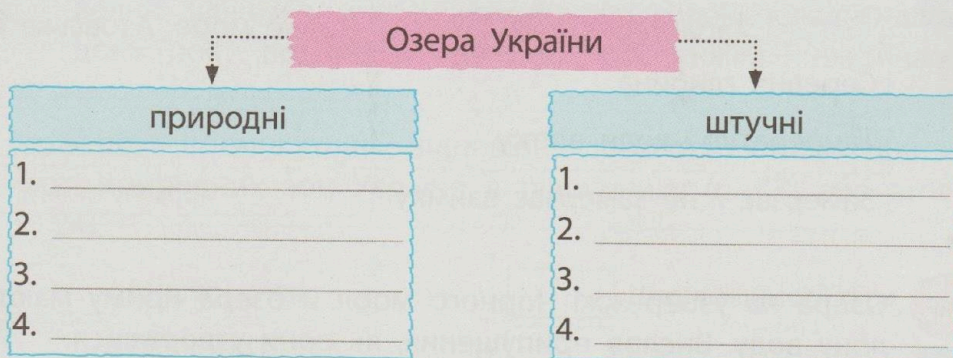
Найбільше за площею прісне озеро _____

Найглибше озеро _____

Найвищокогірніше озеро _____

Найбільше гірське озеро _____

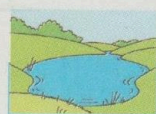
- 10 Доповни схему назвами озер України.

- 11 Чому озеро з часом може перетворитися на болото, болото — на луг, а луг — на ліс? _____

- 12 Порівняй озеро і море. Чим вони відрізняються? Заповни таблицю.

Озеро

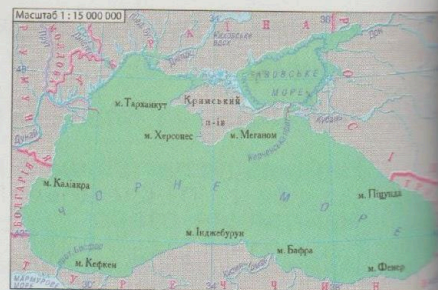

Море

13

Познач на контурній карті берегову лінію Чорного та Азовського морів. Підпиши її елементи: Керченську протоку, найбільші затоки, лимани, півострови, острови. Користуйся картою в підручнику (с. 62).

14

Порівняй характеристики Чорного й Азовського морів. Заповни таблицю. Користуйся текстом підручника (с. 62).

Характеристики	Чорне море	Азовське море
Середня глибина	_____	_____
Температура води влітку	_____	_____
Замерзає / не замерзає взимку	_____	_____

15

Озера на узбережжі Чорного моря й озера Криму мають солону воду. Вислов припущення, як вони утворилися.

16

Яке значення мають водойми? Доповни речення, користуючись словами-підказками.

Це домівка для рослин і тварин, які там живуть.

Прикрашають _____.

Місце _____.

По воді перевозять _____.

Джерело _____.

Підприємства використовують воду для _____.

Слова-підказки: питна вода, відпочинок, вантажі, виробництво, планета.

42

Я оцінюю свою роботу над завданнями:

ПРИРОДНІ ЗОНИ УКРАЇНИ. МІШАНІ ТА ШИРОКОЛИСТІ ЛІСИ

1 Вибери і познач правильну, на твою думку, відповідь.

Природна зона — це:

☐

великі ділянки земної поверхні з однаковою погодою;

☐

великі ділянки земної поверхні з однаковими рослинами і тваринами;

☐

великі ділянки земної поверхні з однаковою погодою впродовж року, подібними ґрунтами, рослинами і тваринами.

2 Розфарбуй прямокутники відповідно до умовних позначень на карті природних зон України в підручнику (с. 63) або атласі (с. 24).

☐

Мішані ліси

☐

Широколисті ліси

☐

Лісостеп

☐

Степ

☐

Кримські гори

☐

Українські Карпати

3 Пронумеруй послідовність пунктів плану вивчення природної зони.

☐

Рослини природної зони.

☐

Розташування природної зони на території України.

☐

Тварини природної зони.

☐

Погода в природній зоні в різні пори року.

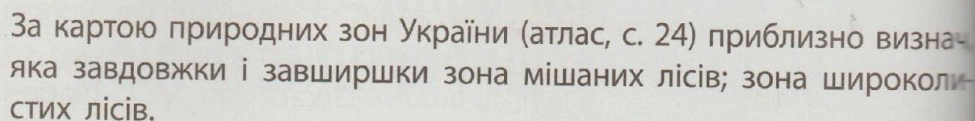
☐

Форми земної поверхні природної зони.

4 Користуючись умовними позначеннями, записуй у щоденнику спостережень, які зміни в природі відбуваються навесні.

Що розповідає карта про зони мішаних та широколистих лісів?

Зістав фізичну карту України (атлас, с. 22–23) і карту природних зон України (атлас, с. 24).

Які форми земної поверхні є в зоні мішаних лісів? у зоні широколистяних лісів?

Які водойми знаходяться на території мішаних лісів? широко-
листяних лісів?

6

З'єднай лініями назви пір року з характерними для них ознаками погоди в зоні мішаних лісів.

Літо

Осінь

Весна

Зима

Дощова

Прохолодна

Тепле, вологе

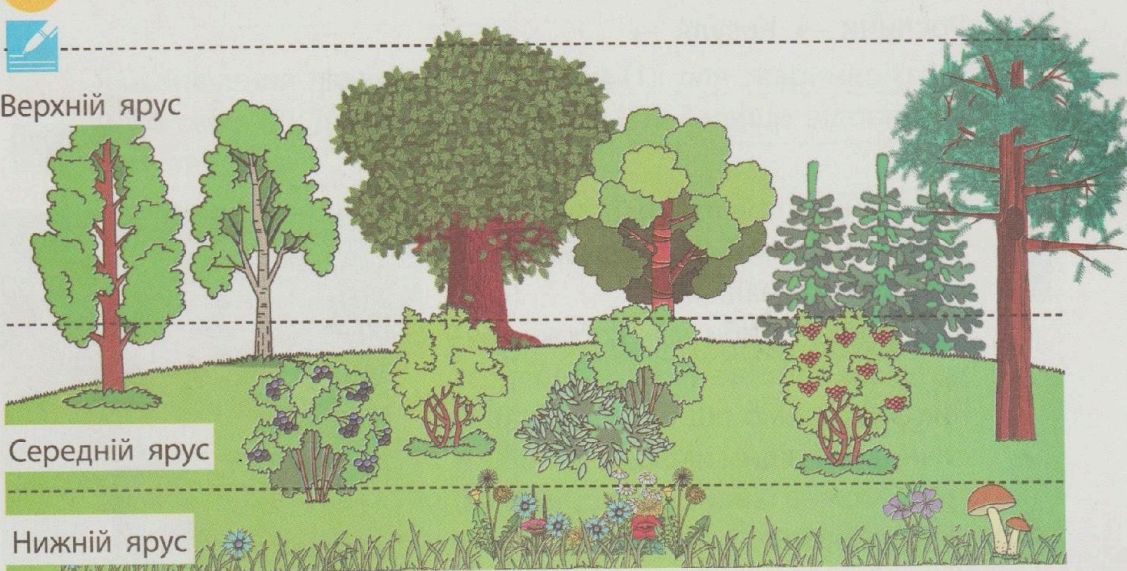
Сніжна, з відлигами

7

Допиши, які групи рослин утворюють яруси мішаного лісу.

Верхній ярус

Середній ярус

Нижній ярус

Верхній ярус — це _____.

Середній ярус — це _____.

Нижній ярус — це трав'янисті рослини, гриби.

8

Учитель запропонував учням скласти перелік рослин мішаного лісу за ярусами. Учні виконали завдання так.

Верхній ярус: ялина, дуб, береза, липа, бук, граб, шипшина, сосна, осика, клен. *Середній ярус:* калина, брусниця, черемха, ожина, ліщина, малина, папороть, чорниця. *Нижній ярус:* барбарис, звіробій, деревій, валеріана, ромашка, іван-чай.

Знайди і виправ помилки, яких припустилися учні.

9

Підкресли однією лінією назви рослиноїдних тварин мішаних лісів, двома — хижих, не підкреслюй — всеїдних.

Зубр, вовк, куниця, козуля, борсук, дика свиня, вуж, жаба, жук-короїд, зозуля, дятел, яструб.

10

Доповни ланцюги живлення, які утворилися в зоні мішаних лісів.

Дуб → _____ → Дятел

Рослини → Козуля → _____

_____ → Білка → Куниця

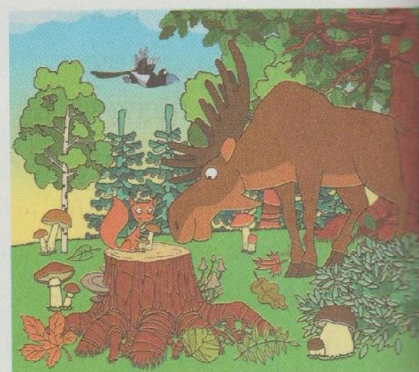
_____ → Короїд → _____ → Яструб

11

Що із чим пов'язане в лісі? Доповни речення. Скористайся підказками на малюнку.

Дерева і гриби між собою дружать. Ви запитаете: як? Підберезник знаходимо під березою, підосичник — під осикою. А от білий гриб можна знайти і під дубом, і під березою, і під сосною, і навіть під кущами.

А хто смакує грибами в лісі? _____ запасав гриби на зиму. Вона їх сушить.

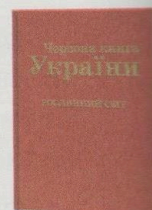
Полюбляють гриби _____, _____.

А ви знаєте, що санітари лісу — це не тільки тварини, а й гриби також? Вони руйнують старі _____.

12

Які гриби занесено до Червоної книги України?

ЛІСОСТЕП. СТЕП

1 Що розповідає карта про лісостепову і степову зони?

За картою природних зон України (атлас, с. 24) визнач найбільшу ширину і довжину зони лісостепу; зони степу.

Зістав фізичну карту і карту природних зон України.

Які форми земної поверхні є в лісостеповій зоні? у степовій зоні?

Які водойми є на території лісостепу? степу?

2 З'єднай лініями назви пір року з характерними для них ознаками погоди в степовій зоні.

Весна

Літо

Осінь

Зима

Тепла, у другій половині йдуть дощі

Настає рано, тепла

Коротка, холодна, малосніжна

Довге, жарке, мало опадів

3 Які із зображених рослин ростуть у степах? Вибери і познач.

Полин гіркий

Горицвіт весняний

Ковила

Мак дикий

Тюльпан скіфський

Конвалія

Латаття біле

Типчак

4 З'єднай лініями назви рослин з ознаками їхнього пристосування до природних умов у степу.

Горицвіт весняний

Ковила

Полин гіркий

Тюльпан скіфський

Типчак

Зацвітають рано

Мають довге коріння

Накопичують мінеральні речовини

Мають опушені, жорсткі листки

- 5 Підкресли назви тварин, які зайві серед зазначених.
 Ховрах, ящірка зелена, орел степовий, лисиця, заєць, хом'як, гадюка степова, борсук, зубр, перепілка, дятел строкатий, миша, коник, сонечко, журавель степовий.

- 6 Як тварини пристосувалися до природних умов зони степів? Вибери і познач правильні, на твою думку, відповіді.

- ☐ більшість тварин мають жовто-сіре забарвлення;
☐ тварини мають сіро-зелене забарвлення;
☐ живуть у норах;
☐ можуть швидко бігати;
☐ ховаються на дні водойм;
☐ ховаються в дуплах пеньків, під кору дерев.

- 7 Порівняй природні умови зони мішаних лісів і степової зони. Заповни таблицю.

Природні умови	Зона мішаних лісів	Степова зона
Чим різняться		
Головна причина відмінностей		
Чим різняться рослини		
Чим різняться тварини		

- 8 Побудуй кілька ланцюгів живлення, що можуть скластись у степах.

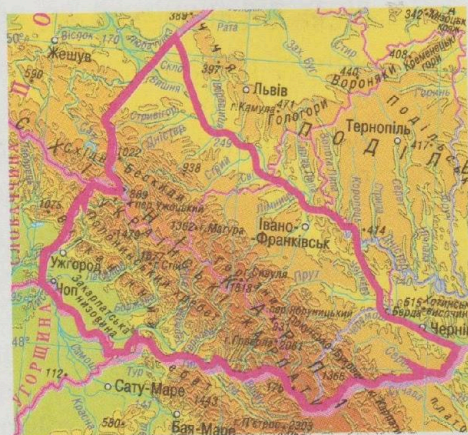

УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ

1 Що розповідає карта про Українські Карпати?

За фізичною картою України в підручнику (форзац 1) або атласі (с. 22–23) визнач, у якій частині України розташовані Українські Карпати.

Які їх найвищі вершини?

Які річки беруть початок у Карпатах?

Які озера є в Карпатах?

Познач ці географічні об'єкти на контурній карті.

За картою природних зон України визнач, з якою природною зоною межують Українські Карпати.

2 Чому Українські Карпати відносять до середніх за висотою гір? Допиши речення, використовуючи позначення висоти: від 500 до 800 м; від 800 до 2000 м; понад 2000 м.

Карпати — це середні за висотою гори, бо вони заввишки

3 У яку пору року в Карпатських горах випадає найменше опадів? Обведи правильну, на твою думку, відповідь.

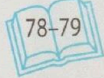
Літо

Осінь

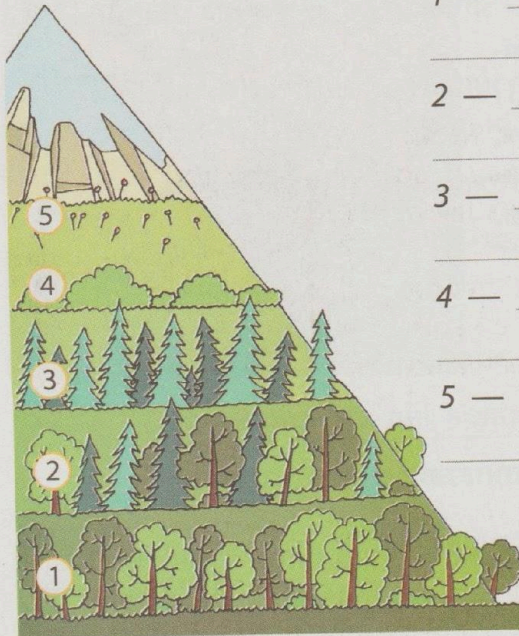
Зима

Весна

4

Використай текст підручника «Рослини Карпат» і біля схематичного малюнка гори запиши назви дерев, які ростуть у гірських лісах від підніжжя до вершини гір.

1 — _____

2 — _____

3 — _____

4 — _____

5 — _____

5

Які тварини водяться тільки в Карпатах? Вибери і познач.

Олень
благородний

Глухар
карпатський

Заєць

Борсук

Білка
карпатська

Саламандра
плямиста

Дика свиня

Тритон карпатський

Лисиця

6

Побудуй кілька ланцюгів живлення, які можуть скластись у природі Українських Карпат.

7

Мандруючи Карпатськими горами, на висоті понад 1000 м туристи підійшли до гірського озера. У нього впадає і з нього витікає гірська річка.

Вислов припущення, як могло утворитися це озеро. Прісна чи солоня в ньому вода? Наведи кілька доказів правильності свого припущення.

Озеро утворилося _____

У ньому вода _____

8

Відшукай на фізичній карті України (атлас, с. 22–23) праві й ліві притоки Дністра. Підпиши їх на контурній карті. Заповни таблицю.

Притоки Дністра	
праві	ліві
Стрий, Свіча, _____	Стривігор, Верещиця, _____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Яких приток більше? Поясни чому. _____

Я оцінюю свою роботу над завданнями: 😞 😊 😄

КРИМСЬКІ ГОРИ

1 Що розповідає карта про Кримські гори?

За фізичною картою України в підручнику (форзац 1) або атласі (с. 22–23) визнач, у якій частині України розташовані Кримські гори.

Які їх найвищі вершини?

За картою природних зон України в підручнику (с. 63) або атласі (с. 24) визнач, з якою природною зоною межують Кримські гори.

2 Підкресли однією лінією назву пори року, протягом якої в Кримських горах випадає найменше опадів, а двома — найбільше.

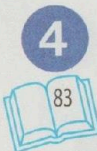

Літо, осінь, зима, весна.

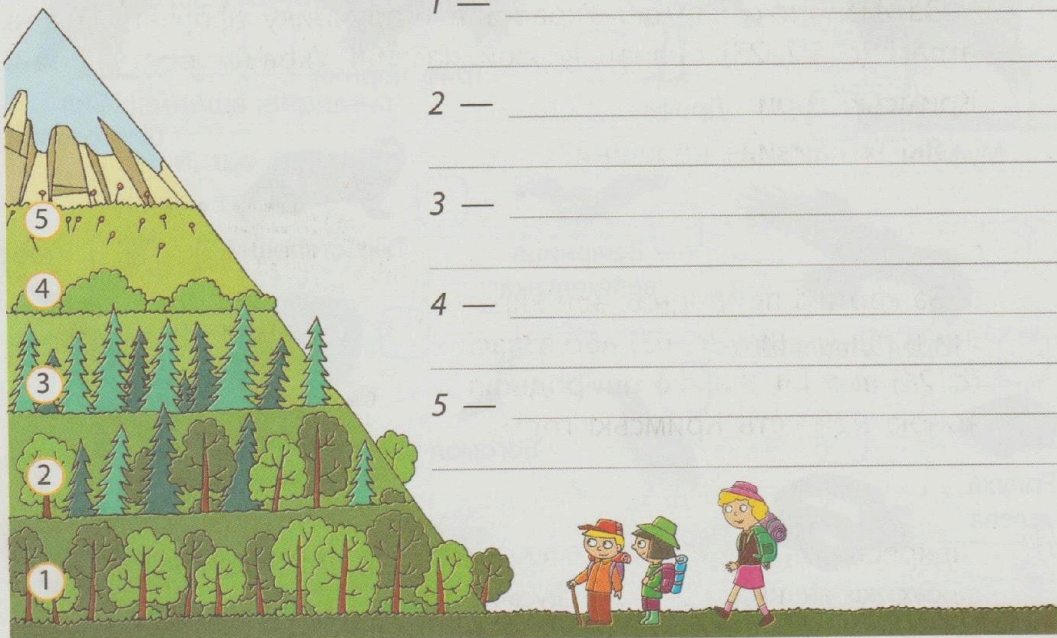
3 Познач знаком «+» ознаки річок, які протікають у Кримських і Карпатських горах. Поясни причину відмінностей.

Ознаки річок	Кримські гори	Карпатські гори
Мають бурхливу течію		
Течуть по вузьких ущелинах		
Течуть по гірських долинах		
Частково пересихають у літню спеку		

- 4 Використай текст підручника «Рослини Кримських гір» і біля схематичного малюнка гори запиши назви дерев, які ростуть у гірських лісах від підніжжя до вершини гір.

- 5 Порівняй, як змінюються ліси від підніжжя до вершини в Кримських і Карпатських горах. У чому полягає відмінність між ними?

- 6 У середньому і нижньому ярусах лісів Кримських гір ростуть такі рослини: 1 — терен; 2 — глуха кропива; 3 — ялівець колючий; 4 — аденофора кримська; 5 — шипшина; 6 — жасмин; 7 — борщівник пухнастий; 8 — дерен; 9 — крокус; 10 — в'язіль; 11 — підсніжник; 12 — чист кримський.

Біля назв ярусів лісу запиши цифри, якими позначено назви тих рослин, що їх утворюють.

Середній ярус лісу _____

Нижній ярус лісу _____

7 Які тварини живуть у Кримських горах? Вибери і познач.

Муфлон

Дрофа

Гриф чорний

Сип
білоголовий

Орел степовий

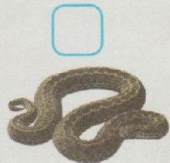
Вечірниця
велетенська

Тхір степовий

Ропуха
зелена

Гадюка степова

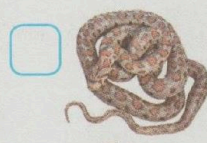
Перепілка

Богомол

Вусач альпійський

Полоз
леопардовий

Олень
благородний

8 Які тварини водяться і в Кримських, і в Карпатських горах?

9 Побудуй кілька ланцюгів живлення, які можуть скластись у природі Кримських гір.

10 Чому в Кримських горах не ростуть ялини і смереки?

11

Порівняй Українські Карпати і Кримські гори. Заповни таблицю.

Характеристики	Українські Карпати	Кримські гори
Розташування		
Найвища вершина		
Річки, що перетинають гори		
Озера		
Рослинний світ		
Рослини, які більше ніде не трапляються в Україні		
Тваринний світ		
Тварини, які більше ніде не трапляються в Україні		
Праця людей у горах		

12

У якій природній зоні розташований твій населений пункт?

Що характерно для цієї природної зони? Підкресли і доповни.

Зміна пір року; випадає мало опадів; дмуть сильні вітри; зима сніжна, не дуже холодна; значні території зайняті болотами; зима коротка, малосніжна, холодна; випадає багато опадів; тече багато струмків і річок; _____.

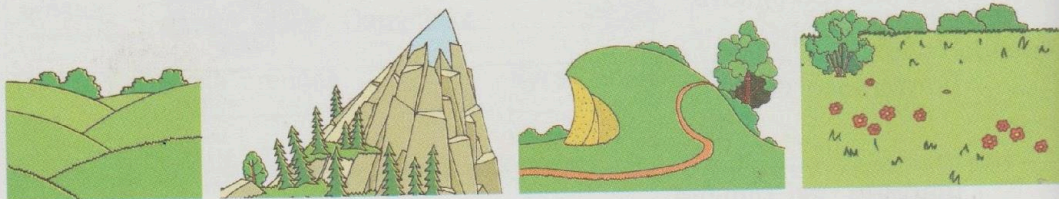
Я оцінюю свою роботу над завданнями: 😐 😊 😄

ТВІЙ РІДНИЙ КРАЙ НА КАРТІ УКРАЇНИ

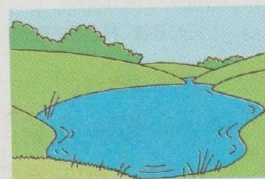
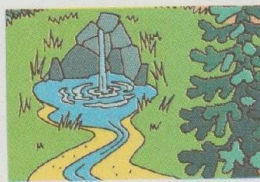
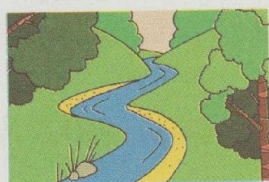

ВІЗИТІВКА «МІЙ РІДНИЙ КРАЙ»

1. Назва області, у якій ти живеш _____
2. У якій частині України розташована _____
3. З якими областями межує _____
4. Назва твого обласного центру _____
5. Яка відстань від твого обласного центру до Києва — столиці України _____
6. Які форми земної поверхні переважають у твоїй місцевості _____

7. Які водойми є на території краю, де ти живеш _____

8. У якій природній зоні розташована область, де ти живеш _____

9. Які особливості пір року на території твоєї області _____

10. Якою є найвища і найнижча температура повітря в різні пори року

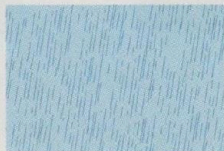
Температура повітря, °С	Пори року			
	Осінь	Зима	Весна	Літо
найвища				
найнижча				

11. Які вітри переважають _____

12. У яку пору року бувають сильні вітри _____

13. Як впливає напрям вітру на зміну температури повітря _____

14. Які опади випадають у різні пори року _____

15. Які рослини і тварини зустрічаються на території твоєї області _____

16. Назва населеного пункту, де ти живеш (якщо це не обласний центр) _____

17. Водойма поблизу твого населеного пункту. Її назва. Як використовується _____

18. Як люди твого краю охороняють природу _____

19. Яка твоя участь у збереженні й охороні природи _____

Я оцінюю свою роботу над завданнями: 😐 😊 😄

КОРИСНІ КОПАЛИНИ В РІДНОМУ КРАЇ

1

Що називають корисними копалинами? Вибери і познач правильну, на твою думку, відповідь.

Це природні тіла, які містяться в землі.

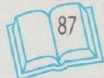
Це гірські породи, які люди видобувають у природі й використовують у своєму житті.

Це природні тіла, які знаходяться на поверхні землі.

2

Підпиши зображення зразків корисних копалин.

3

Як використовують корисні копалини? З'єднай відповідне.

Кам'яна сіль

Паливо і сировина для виготовлення бензину, гуми, пластмас

Пісок

Паливо для електростанцій і опалювання будинків

Нафта

Сировина для вироблення бензину, гасу, фарб, пластмас

Граніт

Використовують у будівництві, виробляють скло

Торф

Використовують у будівництві, виробляють посуд, цеглу

Бурштин

Природний газ

Будівельний матеріал, з якого будують фасади будинків, опори мостів, споруджують пам'ятники

Глина

Оздоблюють будинки, станції метро

Мармур

Виготовляють прикраси

Кам'яне вугілля

Вживають у їжу

4

Діти зібрали колекцію корисних копалин. Серед них були твердий камінь сіро-рожевого кольору, без запаху, не крихкий, нерозчинний у воді; твердий камінь чорного кольору, без запаху, крихкий, нерозчинний у воді. Як називаються ці камні?

- 5 Допиши назви груп корисних копалин. З'єднай їх із назвами корисних копалин, які належать до кожної із цих груп.

_____ корисні копалини →

це руди, з яких виплавляють метали

_____ корисні копалини →

добре горять і виділяють багато тепла

_____ корисні копалини →

використовують без переробки

Кам'яна сіль

Нафта

Крейда

Пісок

Торф

Залізні руди

Мідні руди

Природний газ

Глина

Кам'яне вугілля

Буре вугілля

Мармур

Горючі сланці

Алюмінієві руди

Марганцеві руди

Вапняк

- 6 Порівняй нафту, торф і кам'яне вугілля. Заповни таблицю.

Характеристики	Корисна копалина		
	Нафта	Торф	Кам'яне вугілля
До якої групи належить	_____	_____	_____
Стан, колір	_____	_____	_____
Запах	_____	_____	_____
Крихкість	_____	_____	_____
Розчинність у воді	_____	_____	_____
Горючість	_____	_____	_____
Де використовують	_____	_____	_____

7 Як утворюються корисні копалини? Установи відповідність.

Глина

Крейда

Пісок

Кам'яна сіль

Кам'яне вугілля

Буре вугілля

З решток рослин

Під час руйнування гір

Унаслідок випаровування
солоних озер і морів

Із черепашок морських
тварин

8 Намалюй умовні знаки корисних копалин, що їх видобувають на території області, у якій ти живеш. Познач їх на контурній карті.

9 Запиши в таблицю способи, якими добувають корисні копалини на території області, в якій ти живеш.

Корисна копалина	Спосіб, яким видобувають

Я оціню свою роботу над завданнями: 😐 😊 😄

ПРИРОДНІ УГРУПОВАННЯ РІДНОГО КРАЮ

1 Вибери і познач правильні, на твою думку, твердження.

У природному угрупованні:

живі організми пов'язані ланцюгами живлення;

живі організми не залежать один від одного;

живі організми залежать від умов, у яких живуть;

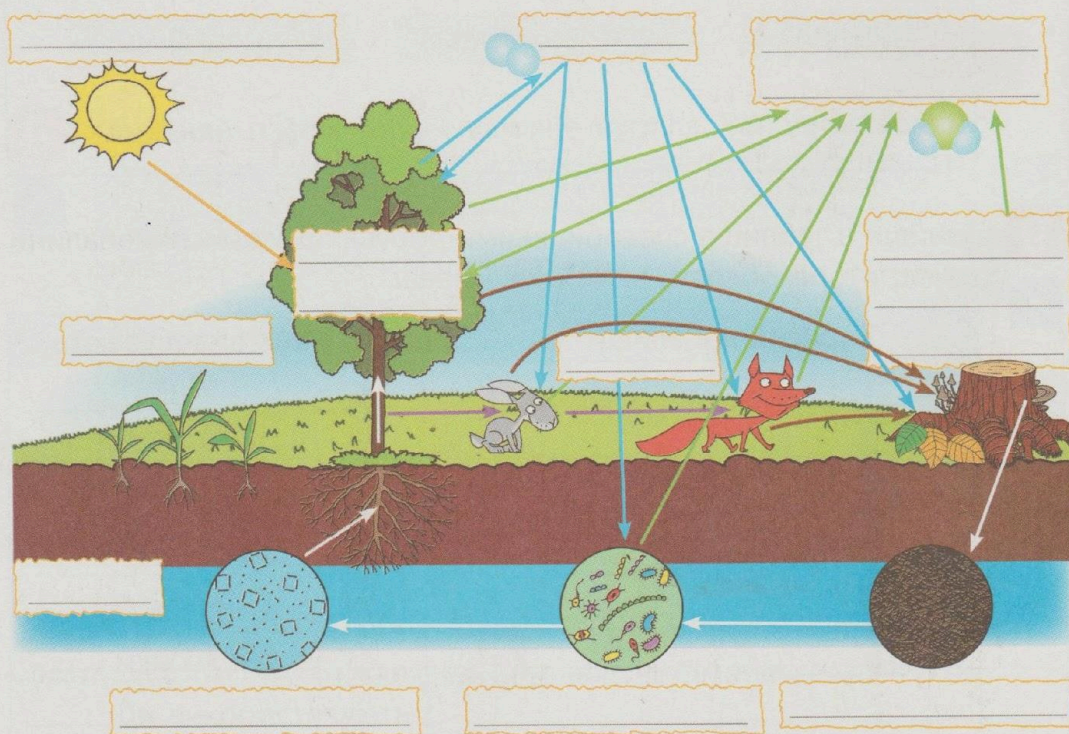
усі живі організми поділяють на три групи: організми-споживачі, організми-виробники, організми-перетворювачі.

2

Зроби відповідні підписи на схемі. Наведи докази того, що в природі все взаємопов'язано.

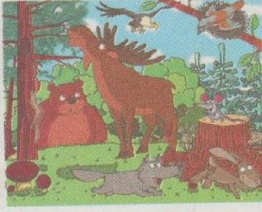
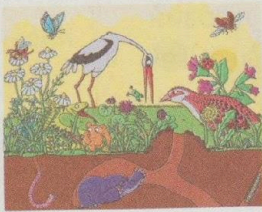

КОЛООБІГ РЕЧОВИН У ПРИРОДІ

ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ «ПРИРОДНЕ УГРУПОВАННЯ МОЄЇ МІСЦЕВОСТІ»

- Назва природного угруповання _____

- Рослини, які тут ростуть _____
- Тварини, які тут живуть _____
- Які організми є виробниками? споживачами? перетворювачами? _____
- Приклад ланцюга живлення _____
- Дикорослі рослини і дикі тварини, занесені до Червоної книги України _____
- Пропозиції щодо охорони довкілля _____

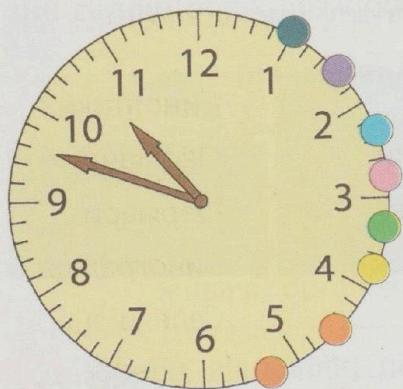

Уяви, що в прісній водоймі зникли річкові раки, беззубки, водяні ослики, перлівниці та інші організми-перетворювачі. Які зміни стануться у водоймі? Вислов припущення. Обґрунтуй свою думку.

ПТАШИНИЙ ГОДИННИК

Різні птахи прокидаються в різні часи доби. Розглянь малюнок. Підпиши за зразком, коли просинається кожна пташка.

Зозуля

Жайворонок польовий

Синиця

Жайворонок лісовий

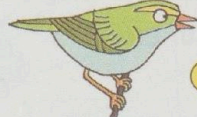
о першій

Соловей

о пів на другу

Вівчарик

Вільшанка

Шпак

Вівсянка

за чверть четверта

Трясогузка

Горобець

Зяблик

РОСЛИННИЦТВО В РІДНОМУ КРАЇ

1

Вибери і познач назви професій людей, які займаються вирощуванням рослин. Збери і запиши інформацію про одну з цих професій.

☐ Рослинники

☐ Квітникарі

☐ Свинарі

☐ Трактористи

☐ Садівники

☐ Агрономи

☐ Тваринники

☐ Хлібороби

☐ Комбайнери

☐ Конярі

☐ Синоптики

☐ Овочівники

☐ Фермери

☐ Виноградарі

☐ Селекціонери

2

З'єднай відповідне.

Зернові
рослини

— рослини, які вирощує людина для задоволення своїх потреб.

Технічні
рослини

— рослини, які ростуть у природі; людина їх не саджала.

Дикорослі
рослини

— це трав'янисті рослини, у яких корінь росте пучком, стебло порожнє — соломина, листки довгі й вузькі, плід — зернівка.

Культурні
рослини

— це ті рослини, які переробляють на заводах.

3

За картами в атласі «Природні зони України» (с. 24) і «Сільське господарство України» (с. 28–29) визнач, вирощування яких культурних і технічних рослин переважає в кожній природній зоні України.

Мішані ліси _____

Широколисті ліси _____

Лісостеп _____

Степ _____

Українські Карпати _____

Кримські гори _____

4

Користуючись картою «Сільське господарство України» в атласі (с. 28–29), визнач, які зернові та технічні рослини вирощують в області, де ти живеш. Познач їх на контурній карті.

Зернові рослини: _____

Технічні рослини: _____

5

Розглянь малюнки. Прочитай назви плодів. Доповни малюнки власними прикладами.

Горіх

Кістянка

Зернівка

Коробочка

Біб

Ягода

6

Зернові культури не мають яскравих квітів, які приваблювали б комах. Як відбувається запилення зернових? _____

7 Вибери і досліди одну зернову або технічну рослину свого краю. Заповни таблицю результатами дослідження.

Назва рослини	
Будова (форма кореня; які листки, стебло, плід)	
Умови вирощування	
Для чого використовують	

8 Що із чого? З'єднай відповідне.

Жито

Кукурудза

Пшениця

Овес

Соняшник

Ячмінь

Крохмаль

Крупа

Білий хліб

Цукор

Спирт

Пшоно

Вівсяні пластівці

Тканина

Олія

Мука

Чорний хліб

Рис

Просо

Льон

Картопля

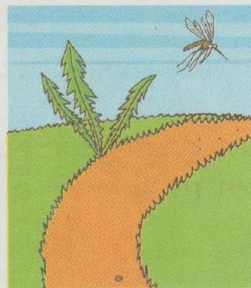
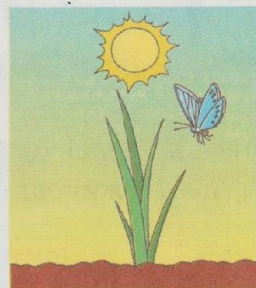
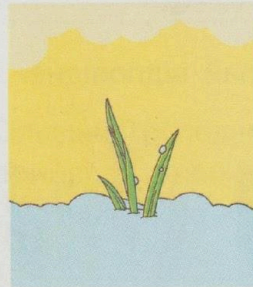
Буряк

- 9 Підкресли назви тих галузей рослинництва, які розвиваються у твоєму краї, але їх не названо в тексті підручника (с. 98–102).

Вирощування зернових культур, вирощування технічних культур, овочівництво, баштанництво, ягідництво, виноградарство, садівництво, квітникарство.

- 10 Відгадай і запиши назви рослин, зашифровані на малюнках. Обведи назву технічної рослини.

Підказка:

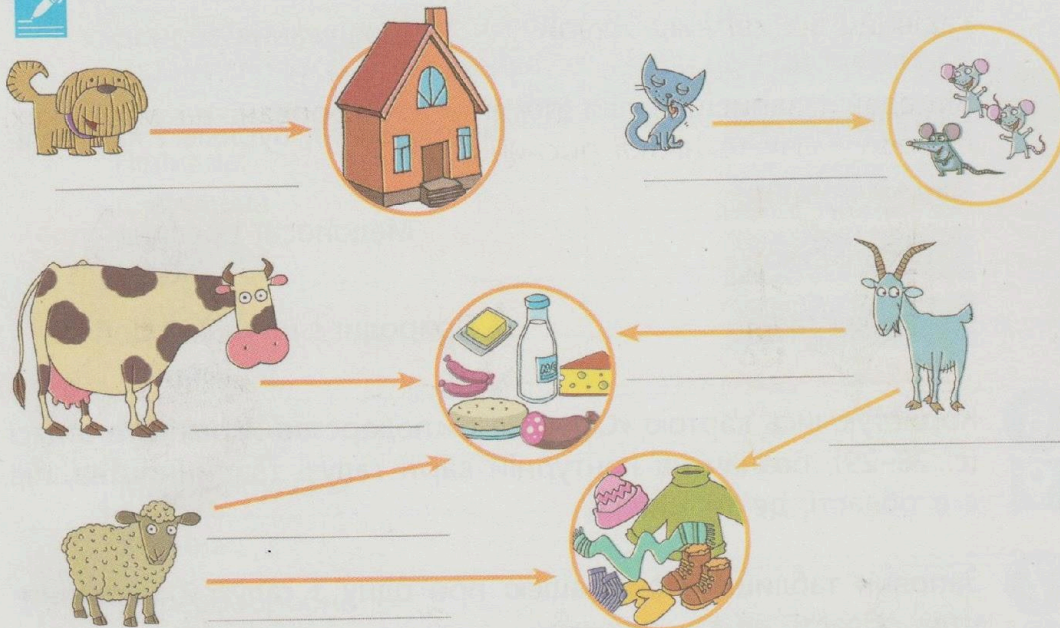
підсніжник, подорожник, соняшник, дзвоники, верба, вовчі ягоди.

- 11 Чи зменшиться випаровування води з блюдця, якщо на поверхню води налити соняшникову олію? Проведи дослід. Зроби висновок.

ТВАРИННИЦТВО В РІДНОМУ КРАЇ

- 1** Заповни порожні місця словами про значення свійських тварин у житті людини.

- 2** За картою «Сільське господарство України» в атласі (с. 28–29) визнач, яких тварин розводять в області, де ти живеш.

- 3** Підкресли ті галузі тваринництва, які розвиваються там, де ти живеш, але їх не названо в підручнику (с. 102–103).

Скотарство, свинарство, вівчарство, птахівництво, бджільництво, рибальство, конярство, кролівництво, шовківництво.

- 4** Який ланцюг живлення може скластися між людиною та цими об'єктами: мед, липа, бджола?

- 5 З'єднай лініями назви галузей тваринництва, які є в області, де ти живеш, з умовами, необхідними для їх розвитку.

Скотарство

Пасовища

Свинарство

Вирощування зернових

Вівчарство

Вирощування буряків і картоплі

Птахівництво

Бджільництво

Медоносні рослини

Рибальство

Конярство

Природні і штучні водойми

- 6 Користуючись картою «Сільське господарство України» в атласі (с. 28–29), познач на контурній карті галузі тваринництва, які є в області, де ти живеш.

- 7 Заповни таблицю інформацією про одну з галузей тваринництва області, де ти живеш.

Назва галузі	
Розведенням яких тварин займається	
Природні умови, що сприяють розведенню цих тварин	
Особливості розведення тварин	
Значення тварин для людей	

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ТВОЄМУ КРАЇ

- 1** Які галузі промисловості розвинені в області, де ти живеш? Заповни таблицю.

Галузь промисловості	Чи є завод, фабрика (Познач «+»)	Що виробляють на підприємстві
Паливна:		
вугільна		
нафтова		
газова		
торфова		
Металургійна		
Машинобудівна		
Хімічна		
Деревообробна		
Паперова		
Харчова		
Легка		

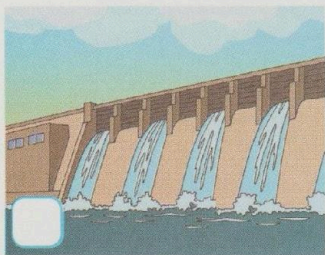
- 2** Користуючись картами «Промисловість України» (атлас, с. 30–31) і «Машинобудування України» (підручник, с. 106), підпиши на контурній карті найбільші промислові центри України.

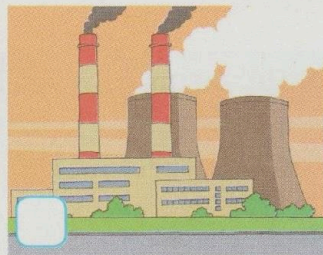
Найбільші промислові центри України:

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
Промислові центри галузі:
найдієші
великі
значні
важливі

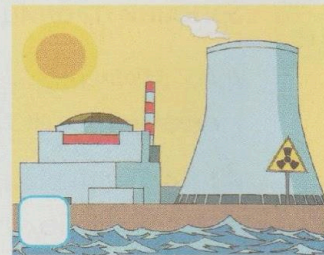
- 3 Разом зі старшими з'ясуй, які електростанції виробляють електроенергію для потреб людей області, де ти живеш.
 4 Познач знаком «✓» вид електростанції. Запиши назву.

Гідроелектростанція

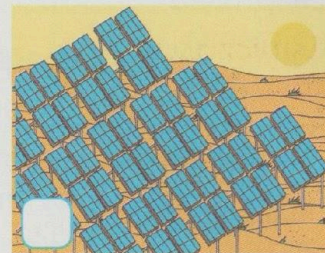
Теплова електростанція

Атомна електростанція

Вітряна електростанція

Сонячна електростанція

- 4 Заповни таблицю інформацією про одне з промислових підприємств свого краю.

Назва підприємства	
Яку продукцію виготовляє	
Для кого призначена продукція	
Як дбають про безпеку довкілля	

ТАЄМНИЦІ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

1

Знайди слова, які «заховались» у назвах українських міст:

Добротвір _____

Житомир _____

Новоград _____

Запоріжжя _____

Кам'янець-Подільський _____

Миргород _____

Енергодар _____

Світловодськ _____

2

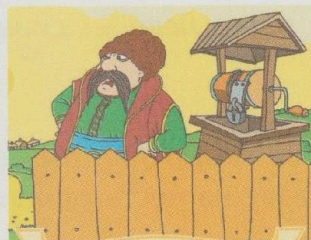

Відшукай на карті України в підручнику (форзац 2) або атласі (с. 32–33) географічні назви, які походять від назв:

- тварин: Оленівка, _____;
- рослин: Вишневе, _____;
- водойм: Прип'ять, _____;
- ремесел: Ковалівка _____;
- корисних копалин, які видобувають у цій місцевості: Марганець, _____;
- від прізвищ славетних людей: Івано-Франківськ, _____.

Рогатин

Недаїввода

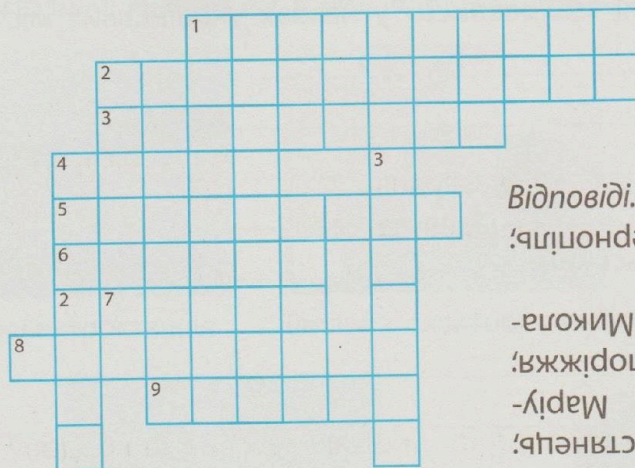

Золотоноша

3

Розв'яжи кросворд, і ти дізнаєшся походження назв деяких міст України за легендами. Шукай підказки у виділених словах.

По горизонталі: 1) Тростянець; 2) Хмельницький; 3) Маріуполь; 4) Рівне; 5) Запоріжжя; 6) Дніпро; 7) Сміла; 8) Миколаїв; 9) Львів.
По вертикалі: 1) Тернопіль; 2) Київ; 3) Ужгород.

По горизонталі:

1. Назва міста походить від назви річки *Тростянка*, яка протікала тут і на сьогодні не зберіглася.
2. Названо на честь гетьмана України Богдана *Хмельницького*.
3. Назву цього міста часто пов'язують з морем: «*марі*» — море, «*поль*» — місто, що значить «місто біля моря».
4. Названо за *рівний* рельєф місцевості.
5. Місто розташоване за *порогами*.
6. Місто знаходиться на річці *Дніпро*.
7. Місто отримало назву на честь *сміливої* дівчини, яка допомогла подолати ворогів.
8. Місто отримало назву на честь покровителя мореплавців Святого *Миколая*.
9. Місто названо на честь *Лева* — сина князя Данила Галицького.

По вертикалі:

1. Назва міста означає «порослий *терном*».
2. Місто отримало назву на честь одного із трьох братів, якого звали *Кий*.
3. Місто на річці *Уж*.

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА НАРОДУ

1 Заповни схему за зразком.

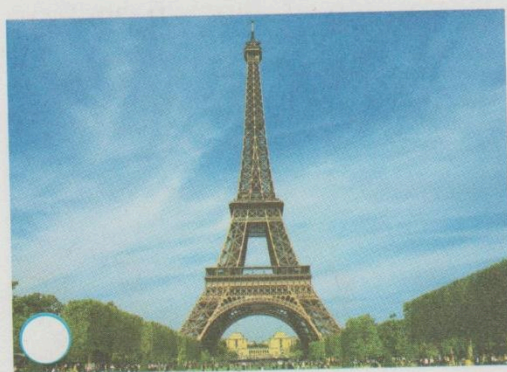
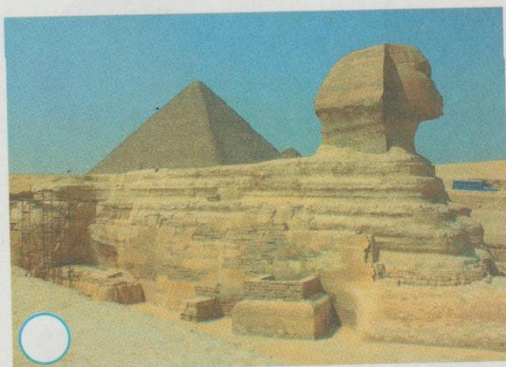
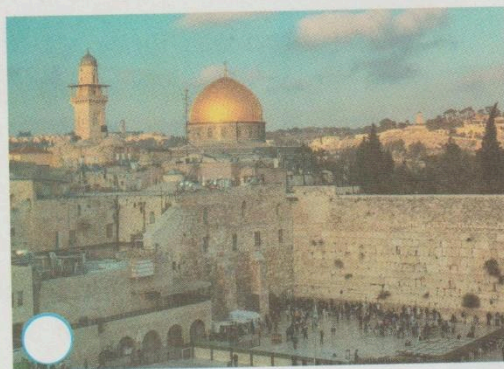
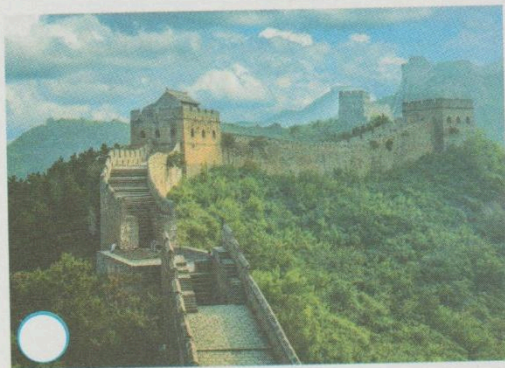
2 Уяви ситуацію: до тебе в гості приїхали друзі з-за кордону. Куди ти їх поведеш? Покажи за допомогою стрілок.

3 Намалюй у вигляді схеми маршрут екскурсії, яку ти можеш про- вести для гостей.

- 4** Розглянь зображення споруд, внесених до списку пам'яток світової спадщини. У кружечках запиши цифри, що відповідають їх назвам: 1 — Великий китайський мур (Китай); 2 — статуя Ісуса Христа (Бразилія, Ріо-де-Жанейро); 3 — Великий Сфінкс (Єгипет, Гіза); 4 — Собор Святої Софії (Туреччина, Стамбул); 5 — Стіна плачу (Ізраїль, Єрусалим); 6 — Ейфелева вежа (Франція, Париж).

ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ «СКАРБИ МОГО КРАЮ»

Задум: відвідати музей; підготувати за підсумком екскурсії творчий звіт.

ПЛАН ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ

1. Обговори з однокласниками / однокласницями важливість отримання знань про культурну спадщину рідного краю.
2. Визнач, до якого музею хочеш здійснити екскурсію. Домовся про це з дорослими. _____
3. Підготуйся до екскурсії: дізнайся, що зберігається в музеї; запиши питання, на які ти хочеш знайти відповідь.

4. Визнач час проведення екскурсії; приготуй необхідні речі (блокнот для нотаток, фотоапарат).
5. Відвідай музей (під час екскурсії звертай увагу на ті факти, якими хочеш поділитися з однокласниками / однокласницями).
6. Оформ репортаж про екскурсію.
7. Підготуй виступ: продумай текст повідомлення, ілюстрації до нього (малюнки, листівки, фотографії); відповіді на можливі запитання до тебе.
8. Презентуй свій проєкт у класі.
9. Зроби висновок: що тобі вдалося, що хотілося б зробити інакше. _____

Пригадайте правила поведінки в музеї.

Я оцінюю свою роботу над завданнями: 😐 😊 😄

ЗЕМЛЯ — СПІЛЬНИЙ ДІМ ДЛЯ ВСІХ ЛЮДЕЙ.

ОХОРОНА ПРИРОДИ В УКРАЇНІ

1 Які причини зникнення рослин у природі? Вибери і познач правильні, на твою думку, відповіді. Обґрунтуй свій вибір.

- ☐ Розорювання полів.
- ☐ Затоплення водою луків і річкових долин.
- ☐ Випасання і витоптування рослин тваринами.
- ☐ Вирубування лісів.
- ☐ Збирання лікарських рослин.

2 Установи відповідність за допомогою ліній.

Національний
природний парк

Природний заповідник

Заказник

Біосферний заповідник

— територія, на якій охорона природи поєднується з відпочинком людей і залученням їх до екологічного навчання.

— територія, на якій охороняється якийсь природний об'єкт і де дозволяється господарська діяльність, якщо вона не завдає шкоди цьому об'єкту.

об'єкти найвищого ступеня охорони, створені для охорони типових або унікальних природних комплексів.

об'єкти, створені для охорони найбільш типових природних комплексів із метою контролю за станом навколишнього середовища.

3

Зістав карти «Природні зони України» і «Природно-заповідний фонд України» (атлас, с. 24). Які природоохоронні об'єкти розташовані на території кожної із природних зон України? Заповни таблицю за зразком.

Природна зона	Природоохоронні об'єкти			
	Природний заповідник	Біосферний заповідник	Національний природний парк	Заказник
Мішані ліси				
Широко-листі ліси				
Лісостеп				
Степ		Асканія-Нова		
Кримські гори				
Українські Карпати				

4

Разом з однокласниками / однокласницями запропонуй програму збереження природи в Україні. Доповни таблицю.

Джерела забруднення навколишнього середовища	Шляхи розв'язання екологічної проблеми
У повітря потрапляють отруйні викиди	Установити спеціальні фільтри для очищення повітря
У воду потрапляють побутові стоки	Побудувати очисні споруди
У містах (селах) спалюють сміття, листя	

Я оцінюю свою роботу над завданнями:

81

ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ «ЕКОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР»

Задум: долучитися до відзначення міжнародних днів захисту природи; створити в класі «Екологічний календар».

ПЛАН ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ

1. Користуючись різними джерелами, доповни екологічний календар.

Дата	Назва свята
1 квітня	Міжнародний день птахів
22 квітня	День Землі
5 червня	Всесвітній день охорони довкілля
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. Презентуй результати своєї роботи однокласникам / однокласницям.
3. Оформте спільний проєкт.

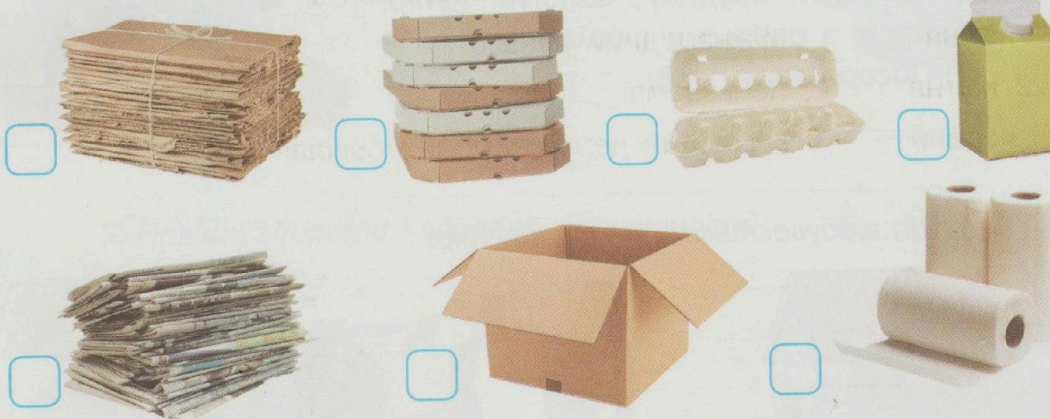
ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ «МАКУЛАТУРА — НЕ СМІТТЯ»

Задум: з'ясувати, якою буває макулатура; як сортувати папір; як позначається на довкіллі збір макулатури.

1. Що здають на макулатуру?

Познач зеленим кольором те, що можна здавати на макулатуру, а що ні — червоним.

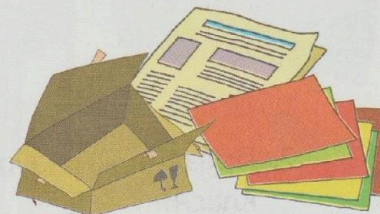
2. Як розділяють макулатуру?

Використаний
білий папір

Книжки, зошити,
альбоми, журнали

Газети, кольоровий
папір, картон

Не викидай використані аркуші паперу, на звороті яких можна робити нотатки, малювати. Відведи зручне місце для зберігання такого паперу.

3. Де приймають макулатуру?

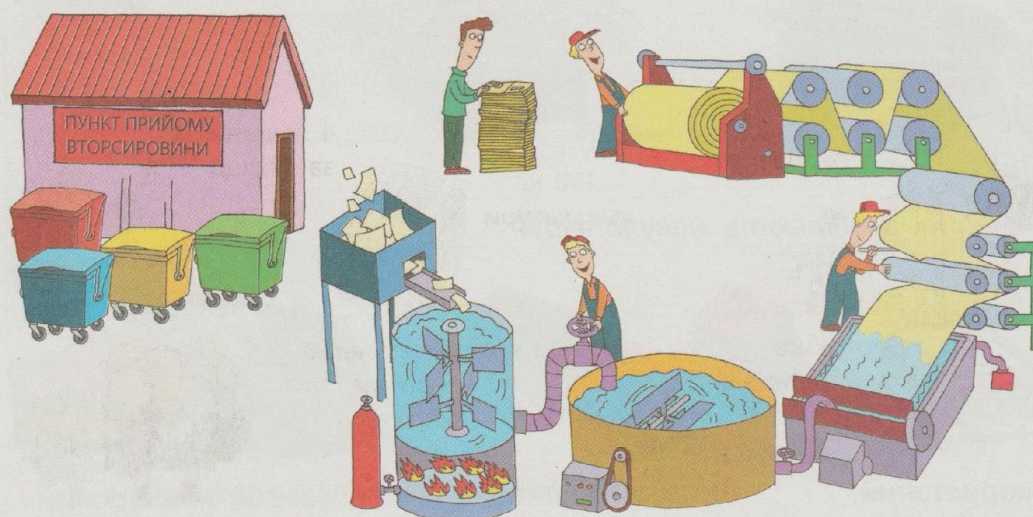
За допомогою дорослих або з інтернету дізнайся, де діють пункти прийому вторинної сировини у твоєму населеному пункті.

4. Як підготувати макулатуру, щоб її здати?

- Перевірити на наявність кнопок, скріпок, файлів.
 - Вилучити брудний, вологий папір; папір з олійними плямами.
 - Посортувати папір.
-

5. Що відбувається з макулатурою?

Із пунктів прийому вторинної сировини макулатура потрапляє на переробне підприємство. _____

6. Що виготовляють із макулатури?

The diagram illustrates the recycling process of waste paper. At the center is a stack of flattened cardboard boxes, representing the raw material. Six yellow arrows radiate from this central stack to different finished products: 1. Top left: A seedling tray with four small green plants. 2. Top right: A stack of colorful papers (red, yellow, blue, green). 3. Right: An open cardboard box. 4. Bottom right: Two rolls of white paper. 5. Bottom left: A stack of brown paper cups and a single brown paper plate. 6. Top center: An egg carton. Each product is positioned above a horizontal line, suggesting a space for labeling.

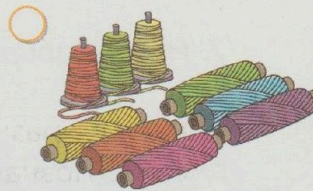
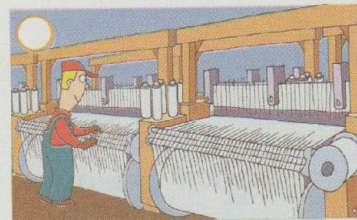
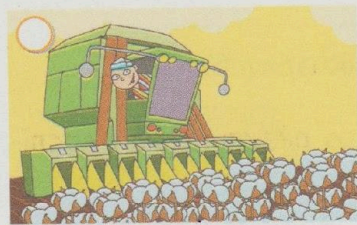
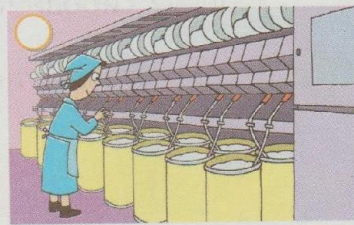
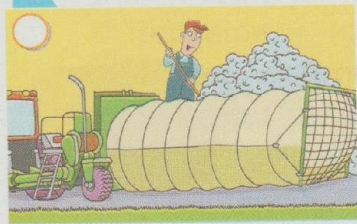
[illegible]

85

ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ

ПРАЦЮЄМО З ТКАНИНОЮ

1 Який шлях проходить бавовна від рослини до тканини? Пронумеруй і підпиши малюнки. Користуйся словами-підказками.

Слова-підказки: бавовник, прядіння, бавовна, ткацтво, пряжа.

2 Що виготовляють із бавовни? Вибери і познач.

3

Користуючись текстом підручника, доповни речення.

Льон — _____ рослина. Більшість посівів льону в Україні займає _____.

Стебла льону виривають із землі з корінням. Далі їх вимочують і обробляють на _____ машинах, щоб отримати волокно.

Отримане волокно обробляють на _____ машинах.

Кінцеву сировину називають _____.

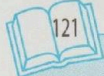
4

Що виготовляють із льону? Намалюй або напиши.

5

Порівняй зразки тканин. Заповни таблицю результатами дослідження. Познач властивості знаком «+».

Властивості	Зразки тканин			
	бавовняної 	ляної 	вовняної 	шовкової
Товста				
Гладка				
М'яка				
Міцна				
Цупка				
Щільна				
Мнеться				
Лицьовий бік				
Виворітний бік				

- 6** Розглянь етикетку на своєму одязі. Із чого його виготовлено? Які умовні позначення є на етикетці? Розшифруй їх за допомогою дорослих.

Одяг виготовлено з _____.

- 7** Пригадай правила безпечної роботи з ножицями. Доповни речення. Де потрібно, постав «НЕ».

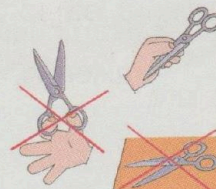

Користуюсь ножицями з _____ кінцями.

Передаю ножиці _____, кільцями _____.

_____ тримаю ножиці кільцями догори.

_____ залишаю ножиці відкритими.

- 8** Виготов журавлика за зразком.

Тобі знадобляться: 4 ватні спонжи; дерев'яна шпалка; картон червоного і чорного кольорів; нитки білого і червоного кольорів; ножиці; клей; маркер чорного кольору; дрiт із бархатистим ворсом червоного кольору.

Цією поробкою зможеш прикрасити горщик з кімнатними рослинами.

ПРАЦЮЄМО З ДЕРЕВИНОЮ

- 1 Розглянь зображені зразки деревини. Чим вони відрізняються?
Дай відповіді на запитання.

Деревина	Властивості	Використання
Сосна 	Легко обробляється Міцна, м'яка Унаслідок механічних ушкоджень на поверхні можуть утворитися вм'ятини	Виготовляють меблі (ліжка, стелажі, шафи), двері, перила та сходи, шпали, телеграфні стовпи
Ялина 	Легко обробляється М'яка	Основна сировина для виробництва целюлози і деревної маси. Широко застосовують у будівництві, для виготовлення шпал, стовпів зв'язку
Дуб 	Легко обробляється Міцна, тверда, важка	Виготовляють меблі, паркет; використовують для будівництва підводних споруд
Береза 	Легко обробляється Міцна, тверда Схильна до загнивання і викривлення	Виготовляють деталі для інструментів (держакі лопат, рукоятки сокир і молотків); виробляють фанеру

Із чого роблять папір? _____

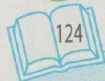
Із якої деревини краще зробити кораблик?

А з якої — стільчик? _____

2

Порівняй зразки картону і деревини. Заповни таблицю результатами дослідження. Познач властивості знаком «+».

Властивості	Картон	Деревина
Згинається		
Швидко намокає		
Не тоне у воді		

Висновок _____

3

Зроби відповідні підписи до зображених пиломатеріалів: брусок, фанера, дошка, рейка.

НАРОДНІ ПРОМИСЛИ УКРАЇНИ

1

Установи відповідність за допомогою стрілок.

Гутництво

Виготовляють із глини посуд, іграшки, кахлі, черепицю

Декоративний розпис

Розмальовують оселі, музичні інструменти, предмети побуту

Гончарство

Розписують яйця візерунками за допомогою воску та барвників

Писанкарство

Виготовляють вироби зі скла

2 Вибери і познач правильну, на твою думку, відповідь.

Орнамент — це:

креслення деталі в натуральну величину;

оздоблювальний візерунок, побудований на повторенні геометричних елементів або із зображенням рослин чи тварин;

частина шва між двома проколами голки.

3

Установи відповідність за допомогою стрілок.

Рослинний
орнамент

Геометричний
орнамент

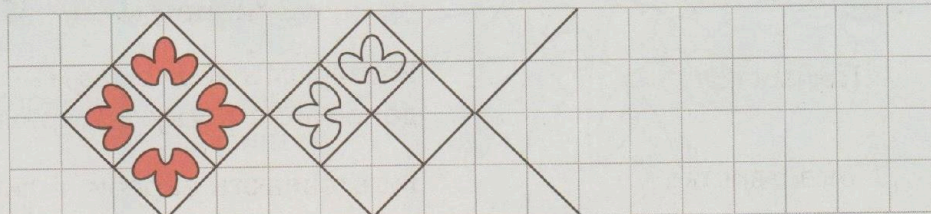
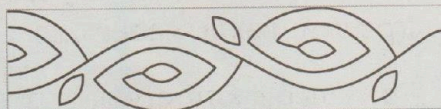

Орнамент із
зображенням
тварин

4

Закінчи малюнок орнаменту. Розфарбуй.

5

Які матеріали використовують майстри для виготовлення виробів? Установи відповідність.

Ткацтво

Килимарство

Гутництво

Художня вишивка

Художня обробка металу

Гончарство

Художнє плетіння

Писанкарство

Витинанка

Іграшкарство

Скло

Прядильні волокна

Глина

Папір

Лоза, верба

Тканина, нитки

Метал

Солома

Дерево

Яйця

6

Розфарбуй малюнок в техніці петриківського розпису.

Зразок петриківського розпису

ВИШИВКА

- 1 Пригадай правила користування голкою. Доповни речення. Де потрібно, постав «НЕ».

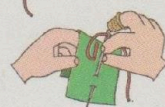
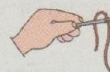
Зберігаю голку тільки в _____.

Відміряю _____ потрібної довжини.

Передаю голку тільки з _____, вушком _____.

_____ підношу голку до лиця, до рота.

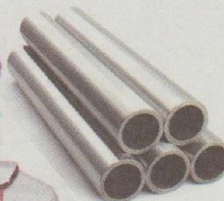
_____ вколюю голку в одяг.

- 2 Досліди походження будь-якого виробу за планом. Заповни таблицю результатами дослідження.

Як називається виріб	_____
Де виготовляють	_____
Із чого виготовляють	_____
Як називається майстер, що виготовляє	_____
Де використовують	_____

Я оцінюю свою роботу над завданнями: 😐 😊 😄

ТВОЇ БЕЗПЕЧНІ КАНІКУЛИ ВЛІТКУ

Розглянь зображені ситуації. Спільно оцініть, які з них безпечні, а які — небезпечні. Зафарбуй кружечки відповідно зеленим і червоним кольорами.

ПО ДОРОЗІ В П'ЯТИЙ КЛАС

Цього року ти закінчуєш початкову школу. Тебе, можливо, чекає клас, де ти будеш новим / новою, і доведеться шукати свого місця серед інших. Тоді в пригоді тобі стануть такі правила:

- Не конфліктуй з учителями й однокласниками / однокласницями.
- Не забирай чужого, але й своє бережи.
- Кличуть гратися — іди; якщо не кличуть — запитай дозволу.
- Грай чесно, не підводь товаришів.
- Не дражни нікого, не випрошуй нічого.
- Не будь ябедою.
- Частіше говори однокласникам / однокласницям: давай гратися, давай разом підемо додому.

Пам'ятай: ти неповторний / неповторна для себе, батьків, учителів, друзів!

За Симоном Соловейчиком

ЗМІСТ

У кожному куточку світу свої традиції і звичаї	1	Твій рідний край на карті України	58
Календар народних свят українців	3	Корисні копалини в рідному краї	60
Проект-дослідження «Народні свята в Україні».	5	Природні угруповання рідного краю	64
Правила гостинності	6	Проект-дослідження «Природне угруповання моєї місцевості»	65
Поспішайте робити добро	9	Рослинництво в рідному краї	67
Проект-дослідження «Добрі справи — своїми руками»	11	Тваринництво в рідному краї	71
Неповторність кожної людини	13	Господарська діяльність у твоєму краї	73
Складові успіху. Плани на майбутнє	15	Таємниці географічних назв	75
Безпека вдома, у школі, у довкіллі	19	Культурна спадщина народу	77
Права та обов'язки	25	Проект-дослідження «Скарби мого краю»	79
Проект-дослідження «Наші права»	28	Земля — спільний дім для всіх людей. Охорона природи в Україні	80
Гроші. Планування сімейного бюджету	29	Проект-дослідження «Екологічний календар»	82
Україна на карті Європи і світу	31	Проект-дослідження «Макулатура — не сміття»	83
Форми земної поверхні України	33	Дизайн і технології	
Створюємо макет місцевості	36	Працюємо з тканиною	86
Водойми України	38	Працюємо з деревиною	89
Природні зони України. Мішані та широколисті ліси	43	Народні промисли України	90
Лісостеп. Степ	48	Вишивка	93
Українські Карпати	51	Твої безпечні канікули влітку	94
Кримські гори	54	По дорозі в п'ятий клас	96

Навчальне видання
БІБІК Надія Михайлівна
БОНДАРЧУК Галина Павлівна
ПАВЛОВА Тетяна Сергіївна
Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ. 4 КЛАС
Робочий зошит
До підручника
Надії Бібік, Галини Бондарчук
 У 2 частинах. Частина 2

Редактор **О. М. Костенко**
 Художник **В. Д. Хорошенко**
 Обкладинка **А. Л. Макарової**
 Технічний редактор **С. В. Яшиш**
 Регіональні представництва
 видавництва «Ранок»:

Т530334У. Підписано до друку 29.11.2021.
 Формат 84×108/16. Папір офсетний.
 Гарнітура Прагматика: Друк офсетний.
 Ум. друк. арк. 10,37.
 ТОВ Видавництво «Ранок»,
 вул. Кібальчица, 27, к. 135, Харків, 61071.
 Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
 ДК № 5215 від 22.09.2016.
 Для листів: вул. Космічна, 21а, Харків, 61165.

E-mail: office@ranok.com.ua
 Тел. (057) 701-11-22.

Київ – тел. (073) 680-33-55,
 e-mail: office.kyiv@ranok.com.ua,
 Львів – тел. (067) 269-00-61,
 e-mail: office.lviv@ranok.com.ua

Папір, на якому надрукована ця книга:

безпечний для здоров'я
 та повністю
 переробляється

з оптимальною білізною,
 рекомендованою
 офтальмологами

вибілювався
 без хлору,
 без діоксиду титану

Разом dbаємо про екологію та здоров'я

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК